

Condicions de vida i desigualtats a Catalunya, 2001-2005

Volum I

Ingressos, treball
laboral, domèstic,
familiar i usos
del temps

FUNDACIÓ JAUME BOFILL

**Condicions de vida i desigualtats
a Catalunya, 2001-2005. Volum I
Ingressos, treball laboral, domèstic,
familiar i usos del temps**

*SARA AYLLÓN, MARIA CAPRILE, SARA MORENO, JORDI POTRONY,
XAVIER RAMOS, CRISTINA SÁNCHEZ I LAURA VALL-LLOSERÀ*

Condicions de vida i desigualtats a Catalunya, 2001-2005

Volum I

Ingressos, treball laboral, domèstic,
familiar i usos del temps

*SARA AYLLÓN, MARIA CAPRILE, SARA MORENO,
JORDI POTRONY, XAVIER RAMOS, CRISTINA SÁNCHEZ
I LAURA VALL-LLOSERÀ*

La col·lecció *Polítiques* és la principal col·lecció de la Fundació Jaume Bofill. S'hi publiquen aquelles investigacions que han estat encarregades i que es consideren més rellevants pel seu interès social i polític. Les opinions que s'hi expressen corresponen als autors.

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, compresos la reprografia i el tractament informàtic, resta rigorosament prohibida sense l'autorització dels propietaris del *copyright*, i estarà sotmesa a les sancions establertes a la llei.

Primera edició: juny de 2008

© Fundació Jaume Bofill, 2008
Provença, 324
08037 Barcelona
fbofill@fbofill.cat
<http://www.fbofill.cat>

© d'aquesta edició: Editorial Mediterrània, S. L.
Guillem Tell, 15, entl. 1a
08006 Barcelona
Tel. 93 218 34 58 – Fax 93 237 22 10
editorial@editorialmediterrania.cat
www.editorialmediterrania.cat

Disseny de la col·lecció: Martí Abril
Disseny de la coberta: Amador Garrell
Fotografia de la coberta: Lluís Salvadó
Maquetació: Jordi Vives

ISBN de l'Obra Completa: 978-84-8334-922-9
ISBN del Volum I: 978-84-8334-923-6
DL: B-27.640-2008

Impressió: Romanyà Valls, Capellades (Anoia)
Imprès a Catalunya – *Printed in Catalonia*

Índex

Volum I

PRESENTACIÓ	11
<i>Jordi Sànchez i Picanyol</i>	
1. DINÀMICA DE LA POBRESA A CATALUNYA. QUI ENTRA, QUI SURT I QUI ES QUEDA A LA POBRESA?	17
<i>Sara Ayllón Gatnau i Xavier Ramos Morilla</i>	
Introducció	19
Metodologia i dades utilitzades	22
La distribució de la renda i la desigualtat econòmica a Catalunya, 2003-2004	32
La pobresa estàtica a Catalunya, 2003-2004	36
La dinàmica de la pobresa a Catalunya, 2003-2004	38
Conclusions	94
Bibliografia	98
Annex 1. Els índexs de pobresa	101
Annex 2. La inferència estadística dels índexs de pobresa	105
Annex 3. La problemàtica de la manca de resposta a la variable d'ingressos i de la falta de participació consecutiva de les llars al PaD	107
Annex 4. La construcció dels grups poblacionals	109
2. DESIGUALTATS EN EL TREBALL	113
<i>Maria Caprile i Jordi Potrony Hernando</i>	
Introducció	115
Consideracions teòriques	117
Canvis en el treball i desigualtats: algunes dades sobre la situació a Catalunya des d'una perspectiva comparada	120
Desigualtat en el treball a Catalunya: una anàlisi multivariable	125
Desigualtat en el treball: una anàlisi longitudinal	136
Desigualtat en el treball: individus <i>versus</i> llars	143
Conclusions	146

Bibliografia	146
Apèndix	151
Annex 1. Comparació de les dades del PaD amb l'EPA	153
Annex 2. Anàlisi descriptiva de les dades del PaD (primera i quarta onada)	163
Annex 3. Polítiques actives	287
Annex 4. Anàlisi de les llars	297
Annex 5. Construcció i depuració de les variables de l'anàlisi multivariable	301
3. GÈNERE I CONCILIACIÓ DE LA VIDA PERSONAL, FAMILIAR I LABORAL	341
<i>Cristina Sánchez Miret i Laura Vall-llosera Casanovas</i>	
Introducció	343
El treball domèstic i familiar	345
La contractació de personal	374
Vida familiar i laboral	377
Conclusions	397
Annex metodològic	399
4. ELS USOS DEL TEMPS A CATALUNYA	403
<i>Sara Moreno Colom</i>	
Introducció	405
El temps de treball remunerat	407
El temps de treball domèstic i familiar	416
La conciliació dels temps de treball	438
Els temps de treball i el cicle de vida	448
Conclusions	460
Bibliografia	462

1 Dinàmica de la pobresa a Catalunya.
Qui entra, qui surt i qui es queda a la pobresa?

Sara Ayllón Gatnau i Xavier Ramos Morilla

RESUM

Aquest estudi analitza si la pobresa a Catalunya mostra un caràcter transitori, per dilucidar si els individus que hi cauen en poden sortir amb una certa rapidesa o si, al contrari, és de caràcter persistent —la qual cosa voldria dir que, una vegada dins, costa molt sortir-ne. L'estudi de la dinàmica de la pobresa, és a dir, de les transicions i la persistència, ens proporciona informació important per dissenyar la política de lluita contra la pobresa, que no es pot obtenir amb estudis estàtics, de tall transversal. Malgrat l'estabilitat aparent que mostren les taxes de pobresa des de l'any 2000, l'estudi dels fluxos d'entrada i sortida de la pobresa mostra que dins de la distribució de la renda hi ha hagut força moviment. Un de cada tres pobres ha aconseguit sortir de l'estat de precarietat econòmica, mentre que gairebé un de cada deu individus ha caigut en la pobresa. L'estudi de diversos col·lectius indica que els qui pateixen pobresa persistent a casa nostra no es poden caracteritzar d'una forma senzilla, a partir d'un únic perfil. Ben al contrari, la persistència en la pobresa és el resultat de múltiples circumstàncies. Per tant, per combatre la pobresa i la seva persistència, cal una estratègia integral que prevegi, entre d'altres, millores en les polítiques de garantia de rendes, canvis en les polítiques laborals i familiars —que facilitin la incorporació laboral d'un segon treballador a la llar i redueixin la incidència de la temporalitat—, i polítiques d'inserció efectiva dels immigrants.

INTRODUCCIÓ

En els últims anys les qüestions distributives, i sobretot la pobresa, han aconseguit fer-se un lloc (tot i que encara petit) en les agendes polítiques i han despertat un interès creixent entre els acadèmics que, atesa la millora en la disponibilitat de dades, aporten evidències cada vegada més completes sobre el tema. Després d'un dels cicles econòmics expansius més llargs que es recorden, els caps de govern dels països membres de la Unió Europea acorden a les cimeres de Lisboa i Niça del 2000 donar prioritat als problemes de caire distributiu que poden minar la cohesió social a la vella Europa. Posteriorment, a la cimera de Laeken del 2001 s'estableix una bateria d'indicadors que serveix per fer el seguiment dels objectius marcats l'any anterior.¹ Aquest seguiment s'ha fet, sobretot, de forma agregada, per països, i no pas per regions. No obstant això, la literatura alerta sobre la necessitat de conèixer en profunditat els nivells de vida de les regions i la seva distribució entre la població, ja que la desigualtat i la pobresa a les regions d'un mateix país evolucionen de forma diferent (vegeu Puga, 2002).² Malgrat tot, el coneixement que tenim de la distribució dels recursos i de les situacions de

1. Per a més informació sobre aquesta llista d'indicadors, vegeu Atkinson i altres (2002).

2. Per exemple, al llarg de la dècada que va de la meitat dels vuitanta a la meitat dels noranta, la desigualtat entre països es va reduir en una quarta part, mentre que les disparitats regionals dins dels països van augmentar en un 10%.

pobresa a casa nostra és limitat. Per aquest motiu hauríem de celebrar l'interès d'institucions com la Fundació Jaume Bofill per recollir dades que ens permetin conèixer millor la realitat distributiva a Catalunya i per patrocinar i esperonar l'estudi de les qüestions distributives.

A Catalunya, tot just comencem a tenir evidències rigoroses i representatives sobre la magnitud i els determinants de la pobresa, aspectes imprescindibles per al bon disseny de les polítiques públiques. Diversos autors han quantificat la pobresa monetària i la privació a casa nostra i han caracteritzat els principals grups de risc (vegeu Masats, 1998; Mercader i Delicado, 1999; Oliver i Pujolar, 2001 i 2003; Ayllón, Mercader i Ramos, 2005; Mercader, Ramos i Ayllón, 2005; IDESCAT, 2007). No obstant això, encara tenim un desconeixement profund de les transicions dins i fora de la pobresa i dels seus factors determinants. Aquest estudi pretén contribuir a cobrir aquest gran buit, aportant, per primera vegada, evidències sobre la dinàmica de la pobresa a Catalunya.

Quan parlem de dinàmica de la pobresa ens referim a l'estudi dels fluxos d'entrada i sortida de la pobresa i, per tant, de la persistència o transitorietat d'aquesta situació, característiques que acaben definint la pobresa observada en un moment del temps. Un exemple ens ajudarà a il·lustrar quin és l'objecte d'atenció en una anàlisi que es preocupa de la dinàmica (i no tant de l'estàtica) de la pobresa. Imaginem una mansió habitada per una família benestant al pis de dalt i pels seus servents, més pobres, al pis de baix —com per exemple, la dels Bellamy en la sèrie britànica *A dalt i a baix*. Una anàlisi dinàmica voldria conèixer quants individus han aconseguit, amb el temps, pujar a viure al pis de dalt, i quants han baixat al pis de baix. També s'interessaria per saber qui són els individus que han canviat de pis: quin perfil tenen o quin fet els ha permès el canvi de pis o els hi ha abocat. Igualment, es preguntaria si el canvi de pis ha perdurat o si, contràriament, ha estat relativament efímer i, per tant, els tornarem a trobar al pis d'origen.

L'objectiu principal d'aquest treball no és, doncs, quantificar i caracteritzar el grup de persones pobres en un moment del temps, com han fet treballs anteriors, sinó conèixer si la pobresa és de caràcter transitori —i, per tant, si representa una experiència curta per a la majoria de persones que han estat alguna vegada pobres— o, si al contrari, és

una experiència que persisteix en el temps —raó per la qual la població que cau en situació de pobresa l'acaba patint durant molts anys sense aconseguir sortir-ne. Per poder guiar el disseny de les polítiques públiques ens interessarà estudiar també quines són les característiques o els fets vitals que ajuden a sortir d'una situació de pobresa, aquells que porten els individus a la pobresa i aquells que motiven la persistència en la pobresa. Per fer aquestes anàlisis és imprescindible seguir els individus al llarg del temps, cosa que només s'aconsegueix amb informació longitudinal, pròpia d'un panel de dades com el Panel de Desigualtats Socials a Catalunya (PaD).

Com apuntàvem més amunt, la dinàmica de la pobresa és summament important per al bon disseny de les polítiques que tenen la vocació de combatre-la. Les polítiques i accions que poden ajudar a resoldre situacions de pobresa crònica o persistent diferiran de forma substancial d'aquelles dissenyades per atacar situacions més transitòries de pobresa, ja que els motius que porten els individus a la pobresa i que després els perpetuen en aquesta situació de desavantatge són molt diferents dels mecanismes que els condueixen a patir una experiència breu en la pobresa. Per exemple, dues persones que s'incorporen a l'atur a causa de la deslocalització de la seva empresa poden tenir oportunitats molt diferents per reincorporar-se al mercat de treball segons quin sigui el seu nivell educatiu —i l'edat o el gènere. Si l'atur els porta a la pobresa, aquesta es pot convertir en una experiència de llarga durada per a la persona amb menys estudis, mentre que segurament significarà una situació transitòria o puntual per a la persona amb un nivell educatiu superior. Per tant, una política de garantia d'ingressos per fer front a certes contingències, com el subsidi d'atur, pot representar una bona opció per a la persona amb un nivell d'estudis més alt, ja que l'ajudarà a sortir de la situació de precarietat econòmica —i a partir d'aquí, atès el seu nivell d'estudis, tindrà la possibilitat de reincorporar-se al mercat de treball i aconseguir un nivell de vida adequat. D'altra banda, però, no resultarà satisfactòria per a l'individu que, tot i trobar-se a l'atur per la mateixa circumstància, veu com la manca d'educació limita les seves oportunitats laborals. En aquest cas, potser és més adient implementar accions que incideixin en aquells elements que motiven la persistència en l'atur i la pobresa, com el baix nivell educatiu del protagonista de la nostra hipòtesi, mitjançant, per exemple, polítiques laborals actives de formació i reorientació professional.

Estructura del treball

L'estructura del treball és la que segueix. Després d'aquesta introducció, l'apartat següent presenta les dades utilitzades i les opcions metodològiques triades. A continuació, passem a l'anàlisi de la distribució de la renda i la desigualtat econòmica a Catalunya entre els anys 2003 i 2004. Aquesta anàlisi ens permetrà l'estudi de tota la distribució d'ingressos a Catalunya abans de centrar-nos en l'anàlisi de la pobresa i, per tant, de la cua baixa de la distribució. L'apartat següent d'aquest treball estudia el risc de pobresa a Catalunya durant els dos anys analitzats des d'una perspectiva estàtica. A continuació, s'entra pròpiament en l'anàlisi de la pobresa dinàmica amb l'explotació de la naturalesa longitudinal de les dades del PaD. L'apartat comença amb una anàlisi de la mobilitat d'ingressos a Catalunya i continua amb l'estudi de les transicions dins i fora de la pobresa. S'aprofundeix en els resultats obtinguts mitjançant l'anàlisi de les transicions per nivells d'ingressos, així com a través d'una anàlisi de sensibilitat de les transicions. El darrer apartat, abans de les conclusions, estudia la pobresa dinàmica segons les característiques de les llars.

METODOLOGIA I DADES UTILITZADES

En aquest apartat presentem les opcions conceptuals i metodològiques triades en aquest treball. En primer lloc, ens centrem en l'explicació del concepte de pobresa que utilitzem, així com l'elecció del llindar de pobresa, de la unitat d'anàlisi, de l'escala d'equivalència i dels índexs utilitzats, entre d'altres. A continuació, exposem l'elecció de la distribució d'ingressos usada i la problemàtica entorn dels ingressos al PaD, al mateix temps que presentem la mostra.

La mesura de la pobresa monetària és una tasca complexa que demana prendre una sèrie de decisions metodològiques que són de màxima rellevància empírica, però que no estan exemptes d'un cert grau de subjectivitat, en dependre dels judicis de valor de l'analista. Probablement, la decisió metodològica més important gira entorn de si la pobresa s'ha d'entendre com un concepte absolut o relatiu, o sigui, si ha d'identificar la població absolutament empobrida o ha de tenir en compte el nivell de vida mitjà del conjunt de la població.

El llindar de la pobresa

La mesura de la pobresa absoluta implica la utilització d'un llindar fix al llarg del temps que s'estableix de manera que permeti la compra d'un cistell de béns i serveis que cobreixin les necessitats bàsiques. Aquesta cistella de béns no varia amb el pas del temps, coincideix entre societats i només té en compte les variacions en els preus a l'hora de fer comparacions temporals.

Un llindar relatiu, en canvi, varia segons el territori i en el temps. Un exemple de llindar relatiu és el que s'estableix com a percentatge de la renda mediana de determinada població. Així, i a diferència del llindar absolut, si la renda creix en termes reals, un llindar relatiu també augmenta, de manera que reflecteix la millora en el nivell de vida de la població. En canvi, si la renda disminueix, per exemple en cas de crisi i d'augment de la població aturada, el llindar de la pobresa també es redueix. Al llarg de les darreres dècades i en el context dels països més rics, ha sorgit un consens important a favor d'un concepte relatiu de la pobresa, que ha trobat una justificació acadèmica, tant des de l'àmbit teòric com des de l'àmbit més pràctic.

Des d'una perspectiva teòrica, Sen (1980, 1983 i 1999) argumenta que el que constitueix el nivell de vida de les persones són les capacitats —per exemple, la capacitat d'aparèixer en públic sense sentir vergonya perquè s'han satisfet determinades convencions socials pel que fa al vestit o el calçat. Segons aquest autor, en una comunitat rica on les necessitats nutricionals i d'altres de físiques estan típicament satisfetes, les necessitats de participació —que no són diferents en l'espai de les capacitats— tindran una demanda molt més gran en l'espai de béns i recursos (vegeu Sen, 1983, p. 162). Per tant, Sen defensa que, tot i que la pobresa s'hauria d'entendre en termes absoluts en l'esfera de les capacitats (tothom hauria de tenir les necessitats nutricionals, d'abric o d'aixopluc cobertes), els béns i serveis necessaris per satisfer aquestes capacitats diferiran tant en el temps com entre comunitats i, en conseqüència, en termes monetaris. Per aquest motiu l'aproximació més adient a la pobresa és la relativa. A més, no totes les capacitats seran considerades igual de rellevants en totes les comunitats o en diferents moments del temps. Per exemple, evitar morts prematures de ben segur que serà molt rellevant en les comunitats dels països més empobrits del planeta, però

no ho serà tant per als països industrialitzats, on la taxa de mortalitat infantil és en comparació molt baixa, fet pel qual posaran més èmfasi, per exemple, a poder viure en entorns no tan contaminats.

En la vessant més pràctica, igualment, Atkinson (1998), en revisar l'experiència de països occidentals amb una llarga tradició en la mesura de la pobresa, conclou: «[...] una cistella de compra fixada és improbable que resulti una base acceptable per mesurar la pobresa a Europa des d'una perspectiva a llarg termini» (vegeu Atkinson, 1998, p. 23). I és així perquè al llarg del temps desapareixen alguns béns i n'apareixen de nous, a banda del fet que el significat dels béns o els rols socials canvia.

A més a més, la visió relativa de la pobresa és l'adoptada fa més de dues dècades per la Unió Europea quan defineix en situació de pobresa «aquelles persones els recursos (materials, culturals i socials) de les quals són tan limitats que no poden participar d'un nivell de vida mínimament acceptable en l'Estat membre on viuen». Actualment, del conjunt d'indicadors socials que en el context de la Unió Europea es fan servir per valorar la inclusió social, la pobresa relativa n'és un.³

Val a dir que diferents visions de la pobresa, relativa o absoluta, porten a conclusions diferents sobre l'evolució del fenomen. D'acord amb un llindar de necessitat absoluta, a Catalunya, com a molts països europeus, s'ha produït una reducció de la pobresa, mentre que la pobresa segons un llindar relatiu mostra una realitat força diferent. Mercader, Ramos i Ayllón (2005) troben que, d'acord amb un llindar relatiu, la pobresa a Catalunya no canvia de forma significativa durant la dècada dels noranta. No obstant això, en utilitzar un llindar de caire més absolut (o sigui, constant en termes reals al llarg de la dècada) aquesta es redueix de manera substancial en tot aquest període.

Seguint la pràctica més comuna entre els investigadors i les institucions en els països industrialitzats, en aquest treball adoptem una visió relativa de la pobresa: la pobresa

3. Podeu consultar els indicadors socials recentment proposats per la UE a <http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/soc-incl/indicator_en.htm>, entre els quals s'inclou la mesura de la pobresa relativa.

a Catalunya es mesura d'acord amb el nivell de vida mitjà a Catalunya en cada moment del temps. Més concretament, el llindar de pobresa s'estableix en el 60% de la renda mediana de Catalunya per a cada un dels anys analitzats.⁴ D'aquesta manera, considerem que els individus d'una llar són pobres si els seus ingressos equivalents no superen el llindar de pobresa. A més, parlem de pobresa extrema en els casos en què els ingressos equivalents es troben per sota del 30% de la renda mediana. Per tal d'estudiar la dinàmica de la pobresa, definim com a pobres persistents els individus amb ingressos per sota del llindar de forma consecutiva en els dos anys analitzats.

La unitat d'anàlisi i la mesura de benestar

Malgrat que l'objecte d'estudi sigui relatiu a la dinàmica de la pobresa dels individus, la unitat d'anàlisi utilitzada és la llar. Considerem que tots els individus que pertanyen a la mateixa llar tenen el mateix nivell de benestar econòmic sense distincions per raó de sexe o edat. Aquest benestar econòmic no només depèn de la renda total de la llar sinó també de les necessitats d'aquesta llar, les quals depenen de la composició de la llar. Per tant, ajustem la renda familiar a les necessitats de la llar utilitzant l'escala d'equivalència de l'OCDE modificada, que dóna un pes d'1 al primer membre adult de la llar, de 0,5 a la resta d'adults i de 0,3 als menors de catorze anys. Es tracta d'una escala d'equivalència molt emprada en el context internacional per la seva simplicitat, i perquè es troba a mig camí de bona part de les escales d'equivalència existents. Dividint la renda total de la llar per l'escala d'equivalència, obtenim una mesura aproximada del nivell de benestar econòmic de la llar que rep el nom de renda equivalent. Per exemple, en una llar on convisqui una parella amb un infant, li correspon una escala d'equivalència d'1,8 —o el que és el mateix, el nombre d'adults equivalents és igual a

4. Cal recordar que la *renda mediana* és el nivell de renda que divideix la població en dos grups d'igual població (el 50%), mentre que la *renda mitjana* correspon al nivell de renda per càpita de la població. Tot i que durant molt de temps el llindar de pobresa ha estat definit amb relació a la renda mitjana, la pràctica habitual en els estudis recents és utilitzar la renda mediana, ja que és una mesura de centralitat molt més robusta a observacions anòmales que la mitjana i, per tant, proporciona llindars de pobresa més robustos.

1,8. Aquesta és la xifra que ens permet transformar els ingressos anuals d'aquesta llar en ingressos equivalents.⁵

A causa de la manca d'informació sobre la distribució de la renda dins de les llars, i seguint la pràctica habitual en els estudis de pobresa, suposem que les rendes a la llar són compartides de forma igualitària per tots els membres. Clarament, això impossibilita tractar de forma independent els diferents membres de la llar i, per tant, pot representar una font de biaix en les estimacions de pobresa d'alguns grups poblacionals d'interès (com ara les dones o els infants) si, en mitjana, aquests reben una dotació inferior a la que els correspon segons una distribució igualitària.

Índexs de pobresa

Pel que fa als índexs de pobresa utilitzats en aquest estudi, bàsicament ens centrem en la família d'índexs de Foster, Greer i Thorbecke, que es poden calcular de la manera següent:

$$FGT(\alpha) = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^q \left[\frac{(z - x_i)}{z} \right]^\alpha, \alpha \geq 0$$

on z és el llindar de pobresa, x_i els ingressos de la llar, n la població de llars i q la població per sota del llindar de pobresa. Com més gran sigui el valor de α , més gran és l'aversion considerada envers la desigualtat entre els individus pobres. Per un valor de α igual a 0, obtenim l'abast de la pobresa, és a dir, el percentatge d'individus pobres a la població o amb risc de pobresa. Quan α és igual a 1, aleshores, parlem d'*intensitat* de la pobresa i és la mesura que ens informa del dèficit agregat de pobresa, o sigui, de la distància de les rendes equivalents dels individus pobres al llindar de pobresa. Finalment, per un valor de α igual a 2, obtenim la severitat de la pobresa, que mesura la mateixa distància però que dóna un pes més gran a les rendes dels pobres que es

5. En aquest treball no tractem la mesura de la pobresa que considera la distribució dels ingressos nets de les llars de les despeses d'habitatge, si bé som conscients de la importància que el cost de l'habitatge ha adquirit des de mitjan dècada dels noranta.

troben més allunyades del llindar de pobresa. L'annex 1 conté una explicació més detallada dels índexs que acabem de presentar.

Inferència estadística

En la mesura que ens és possible, al llarg del treball incloem una anàlisi de la significativitat estadística dels resultats que presentem. Principalment, presentem contrastos d'igualtat de proporcions per a una població en dos moments del temps (basats en resultats de normalitat asimptòtica i en càlculs de mitjanes i variàncies ponderades) i contrastos d'igualtat en l'evolució de la desigualtat basats en tècniques de *bootstrap*.⁶ L'annex 2 presenta amb més detall els principals aspectes relacionats amb la inferència estadística dels índexs de pobresa.

Definició dels grups poblacionals

D'altra banda, i per tal d'identificar les característiques de les llars que s'associen amb pobresa i, especialment, amb pobresa persistent, hem elaborat una sèrie de grups poblacionals útils per dur a terme aquesta anàlisi. Com es pot comprovar en l'apartat sobre pobresa dinàmica a Catalunya, bona part dels grups poblacionals s'han creat entorn de la figura de la persona de referència de la llar. En aquest treball, hem optat per la solució que la persona de referència sigui l'individu de la llar que més ingressos anuals obté en cada un dels períodes analitzats.⁷ Creiem que aquesta elecció metodològica fa l'anàlisi més objectiva en tant que s'allunya del concepte tradicional de pare

6. En concret, en el cas dels índexs de desigualtat estimem intervals de confiança del 95% mitjançant la utilització de la tècnica del *bootstrap*, que consisteix en el remostreig amb reemplaçament de la mostra. A partir d'aquí, fem contrastos estàndard d'igualtat de mitjanes a través de tests *t* simples, que ens permeten conèixer la significativitat estadística de l'evolució de la desigualtat.

7. En el cas de les llars en què cap dels membres informa dels seus ingressos individuals, hem escollit que siguin persones de referència per respondre el qüestionari individual els individus de més edat. Aquesta elecció és utilitzada aproximadament en el 6% de la mostra.

cap de família, sovint utilitzat en aquest tipus d'enquestes. Consulteu l'annex 3 per a tot el detall de com han estat construïts aquests grups poblacionals.

La informació d'ingressos i la mostra

Aquest treball està basat en les dades procedents de la tercera i quarta onades del Panel de Desigualtats Socials a Catalunya (PaD) elaborat per la Fundació Jaume Bofill.⁸ Com passa amb la majoria de panells europeus, el PaD presenta avantatges i inconvenients per a l'estudi de la pobresa. Potser el problema més important és que la mostra és només representativa dels individus que viuen en llars privades, deixant de banda les persones que viuen en institucions, al carrer o que no tenen una residència estable. Per tant, pel seu propi disseny, el PaD no permet l'anàlisi de les situacions de pobresa més extrema. Hi ha dades no oficials que informen que a Catalunya hi podria haver fins a 8.000 individus sense sostre i 34.500 persones que viuen en allotjaments col·lectius (vegeu Ayllón, Mercader i Ramos, 2005).⁹ La impossibilitat de tenir en compte aquest grup és una limitació de la nostra anàlisi que caldrà tenir present per complementar els nostres resultats amb els que provenen d'estudis específics d'aquests col·lectius exclosos. Entre les característiques que fan del PaD una bona base de dades per analitzar la pobresa, cal destacar la riquesa d'informació que ofereix el PaD de tots i cadascun dels individus de la llar, fet que permet analitzar amb detall els diferents grups de risc. Un segon tret

.....
8. Podeu consultar tota la informació relativa al PaD a la pàgina web <www.obdesigualtats.cat> o a <www.fbofill.cat>. No s'utilitza la informació procedent de les dues primeres onades per problemes de coherència econòmica i consistència temporal de les dades. Tot i que el treball de camp es va dur a terme en anys consecutius, la informació d'ingressos de la primera i segona onades està separada per un interval de dos anys: la primera onada proporciona dades per a l'any 2000, mentre que la segona ho fa per a l'any 2002. Addicionalment, la sèrie d'ingressos mostra una manca de coherència interna pel que fa a l'any 2002, la qual ha comportat la seva exclusió de l'anàlisi. Per a una anàlisi detallada de les diferents variables d'ingressos a les primeres quatre onades del PaD, referim el lector a la Fundació Jaume Bofill.

9. Càritas Diocesana de Barcelona, que sempre proporciona un bon termòmetre de la situació d'aquest col·lectiu d'exclosos, informa en la seva memòria d'activitats del 2006 que ha atès més de 25.300 persones, xifra que representa un increment superior al 12% amb relació a l'any anterior. Per a més informació sobre el perfil d'aquestes persones o el tipus d'atenció proporcionada, vegeu <http://www.caritasbcn.org/NR/rdonlyres/9F116018-7640-4A65-91D9-F2D36BBD63C3/1980/memoria_cat.pdf>.

especialment rellevant per a aquest estudi és la seva naturalesa longitudinal, sense la qual no podríem analitzar la dinàmica de la pobresa a Catalunya.¹⁰

La distribució d'ingressos utilitzada en aquest treball és la relativa als «ingressos anuals nets de la llar», és a dir, els ingressos derivats de totes les fonts possibles —treball, pres-tacions socials, ajudes, rendiments, etc.— i una vegada es descompten els impostos.¹¹ Cal tenir present que si els entrevistats interpreten la noció «nets» de formes diverses, la variable d'ingressos pot estar subjecta a problemes d'error de mesura. Les principals diferències podrien provenir de tenir en compte les retencions fiscals vinculades a la nòmina en lloc de considerar la liquidació final de l'impost directe sobre la renda. Els impostos locals i altres taxes també constitueixen potencials fonts de soroll a les dades d'ingrés. La distribució d'ingressos que conté la tercera onada es refereix a l'any 2003 i va ser recollida entre el gener i el juny de l'any 2004. De la mateixa manera, les dades d'ingressos de la quarta onada són relatives a l'any 2004 i es van aconseguir en el treball de camp que es va dur a terme durant la primera meitat de l'any 2005.

En cada una de les onades s'utilitzen tres variables diferents que contenen la informació d'ingressos en pessetes, en euros o en intervals. Quan la llar informa dels ingressos anuals dins d'un interval (normalment per la dificultat de donar una xifra exacta), s'ha procedit a imputar el punt mitjà de l'interval. D'aquesta manera, si una llar informa que els seus ingressos es troben entre 9.000 i 12.000 euros anuals, se li imputa una xifra de 10.500 euros. Aquesta tècnica d'imputació, efectivament, introdueix un cert biaix en els resultats, ja que utilitzem una xifra que només és una aproximació als ingressos vertaders de la llar. Amb tot, la imputació de l'interval afecta només 211 observacions en la tercera onada i 249 en la quarta, aproximadament un 9,6% i un 12,3% de la mostra finalment utilitzada. D'altra banda, els intervals d'ingressos utilitzats en el PaD són relativament petits, fet que contribueix que el biaix no sigui tan important. Fins a uns ingressos anuals de 30.000 euros, els intervals utilitzats són de 3.000 euros i, a partir

10. Podeu trobar una discussió més detallada sobre la idoneïtat i problemàtica del PaD per a l'estudi de la pobresa a Catalunya a l'annex metodològic d'Ayllón, Mercader i Ramos, 2005.

11. En concret, hem utilitzat les variables etiquetades com a *wI138001L*, *wI138002L* i *wI139001L* de la secció «Posició econòmica» de la llar al qüestionari del PaD (el prefix *w* representa les lletres de l'abecedari i fa referència a l'onada, on la primera onada s'identifica amb la lletra *a*).

d'aquesta xifra, de 6.000. D'altra banda, també hem tingut cura que cap d'aquestes imputacions es trobés molt propera al llindar de pobresa, ja que podria provocar una variació important de les nostres estimacions del risc de pobresa a Catalunya.

La distribució d'ingressos utilitzada també té un problema de falta de resposta parcial en el PaD (com en la majoria de bases de dades procedents d'enquesta) que es produeix quan les llars enquestades no donen resposta a les preguntes relatives a ingressos —ja sigui perquè desconeixen la informació que se'ls demana o bé perquè decideixen no col·laborar en aquest apartat. Aquest problema afecta un total de 113 llars en el cas de la tercera onada i de 102 en el de la quarta. En total, parlem d'un 6,7% de la mostra original relativa a l'any 2003 i d'un 6,4% pel que fa al 2004.

D'altra banda, hem considerat la necessitat de podar la mostra un 2% a les dues cues de la distribució. Aquesta tècnica és sovint utilitzada en estudis de distribució de la renda per tal d'evitar el biaix que certs valors atípics en els extrems de la distribució podrien tenir en el càlcul del risc de pobresa i de la desigualtat de la renda.¹² Amb la poda de la distribució de la renda s'aconsegueixen càlculs estadístics més robustos i una millor representativitat de la mostra al conjunt de la població catalana.

Per tant, la mostra transversal finalment utilitzada és de 1.513 llars i 4.297 individus en el cas de la tercera onada i de 1.463 llars i 4.052 individus en el cas de la quarta, tal i com indica la taula 1.

Taula 1.
Mostra transversal i longitudinal utilitzada

Onada		3a onada 2004	4a onada 2005
Mostra transversal	Llars	1.513	1.463
	Individus	4.297	4.052
Mostra longitudinal	Llars	1.292	
	Individus	3.647	3.614

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

.....
12. Vegeu Cowell i Victoria-Feser (1996)

En el cas de l'anàlisi dinàmica, però, la mostra queda restringida a aquelles llars que participen consecutivament a la tercera i quarta onades del PaD i de les quals tenim tota la informació (allò que es coneix en la literatura com a panel equilibrat). En general, en estudis de caràcter longitudinal no és un requisit necessari que totes les llars participin a totes les onades per tal de ser incloses a la mostra. Amb tot, quan es treballa només amb dues onades, l'anàlisi només té sentit quan es limita a les llars que col·laboren de forma consecutiva. D'aquesta manera, la mostra longitudinal es basa en 1.292 llars i 3.647 individus en la tercera onada i 3.614 en la quarta.¹³

Com era d'esperar, la mostra longitudinal és lleugerament inferior a la mostra transversal pel problema de pèrdua de mostra (conegut en anglès com a *attrition*). Si bé en aquest treball no tractem la correcció d'aquest problema directament, som conscients que la pèrdua de mostra podria no ser aleatòria i que, per tant, podria introduir un lleuger biaix als resultats obtinguts.

D'altra banda, les dades presenten el biaix habitual de les dades de tall transversal pel que fa a ingrés equivalent, en tant que utilitzem l'escala d'equivalència (o sigui, la composició demogràfica) de l'any corrent i, per tant, d'un any posterior a l'any de referència dels ingressos. En dades tipus panel, generalment, aquest biaix es corregeix agafant la composició demogràfica de l'any anterior a l'any d'anàlisi. En el nostre cas, però, i un cop sospesat el biaix que introdueix la pèrdua de mostra i el biaix del canvi en la composició demogràfica, hem escollit acceptar el possible biaix que introdueix l'escala d'equivalència, ja que creiem que és menys important que el que introdueix el de la pèrdua de mostra.¹⁴

13. Noteu que, si bé el nombre de llars que participen consecutivament és necessàriament el mateix, no passa el mateix en el cas dels membres d'aquestes llars, ja que alguns membres poden haver-hi deixat de pertànyer. Per exemple, seria el cas d'un membre jove de la llar que pot haver decidit emancipar-se.

14. Per exemple, una llar que participi a la tercera onada (2004) informa a les entrevistes de quins han estat els seus ingressos anuals l'any anterior, o sigui, durant l'any 2003. Per tal de conèixer els ingressos equivalents de l'any 2003 hauríem d'utilitzar la composició demogràfica de la llar de l'any 2003 i que constaria a la segona onada del PaD. Aquest mètode, per tant, obligaria a la participació consecutiva de les llars en la segona i la tercera onades, la qual cosa, inevitablement, introduiria un cert biaix en els resultats perquè no totes les llars participen consecutivament a totes les onades del PaD.

Finalment, per tal de garantir la representativitat de la mostra s'han utilitzat els pesos poblacionals de les llars disponibles a la base de dades. L'ús dels factors d'elevació (o pesos poblacionals) permet que cada una de les llars a la mostra representi un determinat nombre de la població catalana.¹⁵ El pes de cada una de les llars s'ha reponderat pel nombre de membres que conviuen a la llar, en tant que ens interessa conèixer el nombre de persones en situació de pobresa i no el nombre de llars. En l'anàlisi de la pobresa estàtica s'han utilitzat els pesos corresponents a l'any corrent d'anàlisi, mentre que en el cas de la pobresa dinàmica s'han utilitzat els factors d'elevació de la darrera onada, seguint les recomanacions d'Eurostat per a l'anàlisi de bases de dades tipus panel.¹⁶

LA DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA I LA DESIGUALTAT ECONÒMICA A CATALUNYA, 2003-2004

Abans de començar l'anàlisi de la pobresa a Catalunya i, per tant, de centrar-nos només en la cua baixa de la distribució d'ingressos, ens volem fixar en l'evolució de la distribució de la renda de tot el conjunt de les llars catalanes, així com en els canvis que s'haurien pogut produir amb relació a la desigualtat econòmica en el període analitzat.

La distribució de la renda

A la taula 2 presentem la renda mitjana de les distribucions d'ingrés total de les llars i d'ingrés equivalent, tant per a l'any 2003 com per al 2004. Noteu que tots els valors

.....
15. En concret, hem utilitzat la variable w006001L, que respon a la definició de «Ponderació transversal llars amb quatre factors». Podeu consultar el *Manual d'ús del PaD* per a tot el detall amb relació a l'elaboració dels pesos poblacionals. D'altra banda, hem preferit la utilització dels pesos poblacionals relatius a les llars i no als individus per ser coherents amb el nostre anterior treball amb el PaD (vegeu Ayllón, Mercader i Ramos, 2005) i on també utilitzàvem pesos a escala de llar.

16. Noteu que el PaD no proporciona factors d'elevació longitudinal a escala de llar.

estan expressats en preus de l'any 2004 per tal de descomptar l'efecte de l'increment de preus en els resultats obtinguts.¹⁷

Taula 2.

Renda mitjana i mediana de la distribució d'ingrés i d'ingrés equivalent a Catalunya, 2003-2004

	Ingressos 2003 a preus de 2004 (3a onada)	Ingressos 2004 (4a onada)	Taxa de creixement
Mitjana d'ingressos anuals	27.125,5€	28.337,8€	4,5€
Mediana d'ingressos anuals	23.287,5€	24.040,5€	3,2€
Mitjana d'ingressos anuals equivalents	13.764,9€	14.522,3€	5,5€

Nota: La distribució relativa a l'any 2003 està expressada en preus de l'any 2004 segons un increment del nivell general de preus per a Catalunya del 3,5% (Institut Nacional d'Estadística).

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

D'acord amb les dades, la renda mitjana de les llars catalanes hauria crescut aproximadament un 4,5%, passant, durant el període analitzat, de 27.125 euros anuals a 28.337. Es tracta d'un creixement molt similar al de la renda bruta disponible de les llars procedent de la Comptabilitat Regional d'Espanya que hauria estat, en termes reals, del 4,2% (segons dades provisionals que facilita l'Institut Nacional d'Estadística). En el cas de l'evolució de la mediana (que utilitzem en aquest treball per definir el llindar de pobresa), la taxa de creixement hauria estat del 3,2%.¹⁸ Ambdues taxes estarien per sobre de la taxa de creixement del producte interior brut (PIB) a preus de mercat, que es trobaria entorn del 2,5%.¹⁹

17. L'increment del nivell general de preus utilitzat és el valor mitjà que l'Institut Nacional d'Estadística estima per a Catalunya entre els anys 2003 i 2004 d'acord amb el sistema IPC-2001.

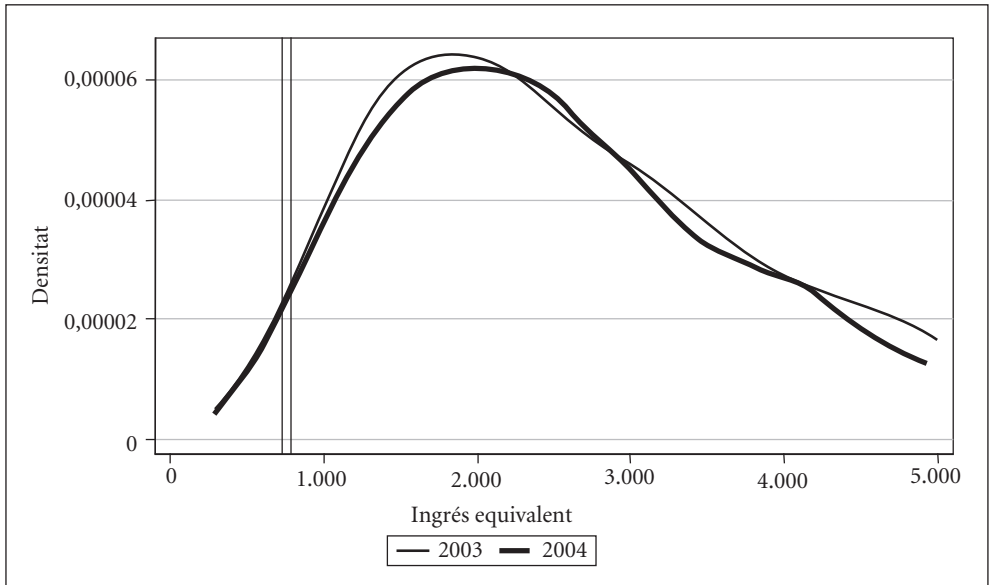
18. Noteu que aquesta no és la taxa de creixement del llindar de pobresa, en tant que aquest es defineix a partir de la mediana de la distribució d'ingrés equivalent.

19. Les dades relatives al creixement del PIB a Catalunya s'han extret de la informació provisional que presenta la Comptabilitat Nacional per comunitats autònomes de l'Institut Nacional d'Estadística (1995).

L'evolució de la renda mitjana equivalent, en canvi, mostraria un creixement lleugerament superior (d'un 5,5%) segons les dades del PaD. La diferència entre la taxa de creixement de l'ingrés total de les llars i de l'ingrés equivalent s'explica pel canvi demogràfic que experimenten les llars catalanes entre ambdós anys. Bàsicament, els resultats podrien estar mostrant una reducció en la mida mitjana de les llars catalanes l'any 2004 en comparació amb el 2003.

Gràfic 1.

Funcions de densitat de les distribucions d'ingrés equivalent a Catalunya, 2003-2004

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Per completar aquesta primera anàlisi de les distribucions d'ingrés, el gràfic 1 mostra la funció de densitat de l'ingrés equivalent a Catalunya per als anys 2003 i 2004 per a les llars amb ingressos equivalents fins a 50.000 euros anuals. La funció de densitat ens és útil perquè ens permet observar el percentatge de la població per cada nivell

de renda. Les dues línies verticals del gràfic ens mostren els llindars de pobresa dels dos anys. El gràfic ens permet observar que la distribució d'ingressos de l'any 2003 és molt similar a la de l'any 2004, especialment a la cua baixa de la distribució, per la qual cosa és d'esperar una taxa de pobresa molt similar entre ambdós anys. Gràficament, el percentatge de pobres correspon a l'àrea per sota de la densitat de la distribució d'ingrés i a l'esquerra del llindar de pobresa.

La desigualtat econòmica

Pel que fa a la desigualtat econòmica per al període analitzat, presentem dos dels indicadors més àmpliament utilitzats en la literatura: el coeficient de Gini i la ràtio S80/20. La desigualtat mesurada segons el coeficient de Gini se situaria entorn del 0,293 i el 0,287 respectivament per als anys 2003 i 2004.²⁰ Si es compara amb el conjunt de l'Estat espanyol, la desigualtat a Catalunya continuaria essent inferior segons dades publicades per l'Institut Nacional d'Estadística a partir de l'Enquesta de Condicions de Vida —que situen el coeficient de Gini espanyol en el 0,307 l'any 2004. La menor desigualtat a Catalunya està documentada també per a la dècada dels noranta (vegeu Mercader, Ramos i Ayllón, 2005).

Taula 3.

La desigualtat de la renda a Catalunya, 2003-2004

	2003	2004
Coeficient de Gini	0,293	0,287
S80/20	4,460	4,382

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Una comparació amb les estimacions obtingudes amb la primera onada del PaD sembla que indica una disminució de la desigualtat econòmica a Catalunya, ja que per a l'any

20. Aquests resultats són molt similars als obtinguts per l'IDESCAT (2007) amb l'Enquesta de Condicions de Vida referida a l'any 2004, amb la qual s'obté un coeficient de Gini del 0,292.

2000 el coeficient de Gini se situava en el 0,316. En cas de poder confirmar aquests resultats amb altres bases de dades i diferents metodologies, podríem parlar d'un trencament pel que fa a la tendència de desigualtat creixent experimentada a Catalunya durant la dècada dels noranta (vegeu Ayllón, Mercader i Ramos, 2005).

S'obtenen resultats similars amb un altre dels indicadors molt utilitzats en l'anàlisi de la desigualtat, el S80/20, que compara el nivell d'ingressos equivalents de les llars amb més renda (situades a les dues decil·les més altes de la distribució) respecte de les llars amb menys renda (situades a les dues decil·les de la cua baixa de la distribució).²¹ Segons les dades del PaD, les llars més riques disposen de 4,5 i 4,4 vegades els ingressos de les llars més pobres en el període d'anàlisi.²² De nou, aquest resultat sembla que indica una disminució de la desigualtat de la renda a Catalunya si el comparem amb les dades de l'any 2000 del PaD, que situaven la ràtio S80/20 en el 4,7.

Aquests primers resultats, doncs, podrien indicar una disminució pel que fa a la desigualtat de la renda a Catalunya en aquests primers anys de la dècada. Amb tot, necessitaríem disposar de més anys en la mostra per poder confirmar aquesta tendència.

LA POBRESA ESTÀTICA A CATALUNYA, 2003-2004

Iniciem l'anàlisi de la pobresa amb els resultats relatius a la pobresa estàtica. La taula 4 mostra com el risc de pobresa de les llars catalanes els anys 2003 i 2004 es trobaria

.....
21. Tot i que la ràtio S80/20 és una mesura de desigualtat força insatisfactòria, sobretot perquè ignora la informació al bell mig de la distribució de la renda, hem decidit incloure-la a l'anàlisi per facilitar la comparació dels nostres resultats amb els obtinguts en altres estudis, tant per a Catalunya com per a altres regions.

22. Aquests resultats són inferiors als obtinguts per l'IDESCAT (2007) amb les dades de l'Enquesta de Condicions de Vida relatius a Catalunya que situen la ràtio S80/20 en el 4,8 l'any 2004. De fet, desconeixem si es podria explicar per un problema de sobreestimació de les rendes de la cua baixa de la distribució o de subestimació a la cua alta en el cas del PaD; o bé tot el contrari en el cas de l'Enquesta de Condicions de Vida. Atesa la sintonia de les decisions metodològiques emprades en ambdós estudis, aquestes no haurien de ser l'origen de les divergències.

entorn del 18,4 i el 18,5%.²³ Aquest resultat és molt similar al risc de pobresa obtingut amb la primera onada del PaD corresponent a l'any 2000 i que se situava en el 18,6% (vegeu Ayllón, Mercader i Ramos, 2005). Per tant, una primera aproximació als resultats indica que el risc de pobresa a Catalunya s'hauria mantingut estable durant la primera meitat de la dècada, afectant un percentatge similar de gent.

Taula 4.

Incidència, intensitat i severitat de la pobresa a Catalunya, 2003-2004

	2003	2004
Risc de pobresa (incidència)	18,4%	18,5%
Intensitat	4,6	4,6
Severitat	1,7	1,6

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Si es compara amb la resta de l'Estat espanyol, el risc de pobresa a Catalunya continuaria situant-se lleugerament per sota del risc de pobresa al conjunt de l'Estat. Segons els resultats de la primera onada de l'Enquesta de Condicions de Vida de l'any 2004, el risc de pobresa a Espanya seria del 19,9%.²⁴ En comparació de la resta de països membres de la Unió Europea, Catalunya encara estaria per sobre del risc mitjà tant si prenem com a referència la Unió Europea-15 com si prenem la Unió Europea-25, que tindrien, segons estimacions d'Eurostat (2007), un risc de pobresa l'any 2004 del 17% i el 16% respectivament.²⁵

23. El llindar de pobresa per a l'any 2003, per exemple, era de 7.011 euros anuals per a una llar unipersonal o de 12.620 per a una llar formada per una parella amb un infant.

24. Vegeu a <www.ine.es> la secció relativa a «Nivel, calidad y condiciones de vida».

25. Cal ser molt prudents a l'hora d'interpretar la comparació entre el risc de pobresa de Catalunya i la mitjana europea, ja que aquesta última es calcula com una mitjana ponderada dels riscos de pobresa dels diferents països, i no tots els països estan inclosos en l'Enquesta de Condicions de Vida (EU-SILC). Això significa que les dades referents a certs països no són del mateix any 2004 i que tampoc estan harmonitzades ex-ante, amb la qual cosa no són perfectament comparables (vegeu la nota al peu de la taula 4.1 a Eurostat (2007), p. 76). No tenim constància d'estimacions del risc de pobresa per al conjunt de la nova Unió Europea-27.

La taula 4 també mostra els resultats pel que fa a la intensitat i la severitat de la pobresa a Catalunya durant els dos anys analitzats. La intensitat, que fa referència a la distància mitjana que separa la renda dels pobres del llindar, i que reflecteix si els pobres en el seu conjunt es troben molt a prop o molt lluny de poder sortir de la situació de pobresa, se situaria entorn del 4,6 tant per a l'any 2003 com per al 2004. D'altra banda, la severitat, que fa referència a les diferències de renda entre els pobres, també mostra valors molt similars per als dos anys, entorn de l'1,7. Aquestes estimacions són sensiblement superiors als resultats obtinguts per a l'any 2000 amb el PaD, ja que la intensitat i la severitat per a aquest any se situaven en un 4,2 i un 1,3 respectivament. Per tant, la comparació sembla que indica que, si bé el percentatge de pobres no varia, la situació d'aquest col·lectiu empitjora al llarg d'aquests anys. Amb tot, les diferències aparents al comparar les estimacions puntuals de les diferents facetes de la pobresa no són estadísticament significatives i, per tant, hauríem de concloure que tant el percentatge com la situació dels pobres no ha patit canvis durant la primera meitat de la dècada. El que aquesta anàlisi estàtica no pot revelar és si aquest percentatge es correspon als mateixos individus o si, ben al contrari, són resultat d'importants fluxos d'entrada i sortida de la pobresa i, per tant, afecten un percentatge més gran de gent però durant menys temps. És a dir, l'estudi de les distribucions de la renda per separat no ens informa sobre la persistència o la transitorietat de la pobresa. Aquest és l'objecte principal de l'apartat següent.

LA DINÀMICA DE LA POBRESA A CATALUNYA, 2003-2004

De la fotografia estàtica de la pobresa que acabem de veure, passem a l'anàlisi dinàmica. La utilització de la informació longitudinal ens permetrà quantificar les transicions d'entrada i sortida de la pobresa i estudiar la possible persistència de les situacions de precarietat econòmica de les llars catalanes. Abans, però, ens interessarem per alguns indicadors que ens permetin l'estudi de la mobilitat d'ingressos per al conjunt de llars catalanes i no només per a les llars que hem identificat com a pobres i que, per tant, es troben a la cua baixa de la distribució d'ingressos. Noteu que la mostra utilitzada a partir d'ara es restringeix al conjunt de llars que participen consecutivament a les onades tercera i quarta del PaD i que hem anomenat *mostra longitudinal* a la taula 1.

La mobilitat d'ingressos a Catalunya, 2003-2004

La mobilitat d'ingressos analitza la renda que cadascun dels individus té en dos o més moments del temps. Ara bé, aquesta comparació es pot establir de diferents maneres, i cada una reflectirà una concepció diferent de la mobilitat. En aquest estudi mesurarem dues de les facetes més utilitzades en la literatura empírica. En primer lloc, analitzarem la independència temporal de la renda, és a dir, estimarem fins a quin punt la renda corresponent a l'any 2004 depèn de la renda de l'any anterior. I, en segon lloc, mesurarem la quantitat de moviment entre la renda dels individus en dos moments del temps. Abans, però, de resumir la mobilitat d'ingressos en una mesura sintètica, emprarem un gràfic per il·lustrar el grau de mobilitat de la renda a Catalunya.

L'ANÀLISI DE LA MOBILITAT MITJANÇANT UN GRÀFIC

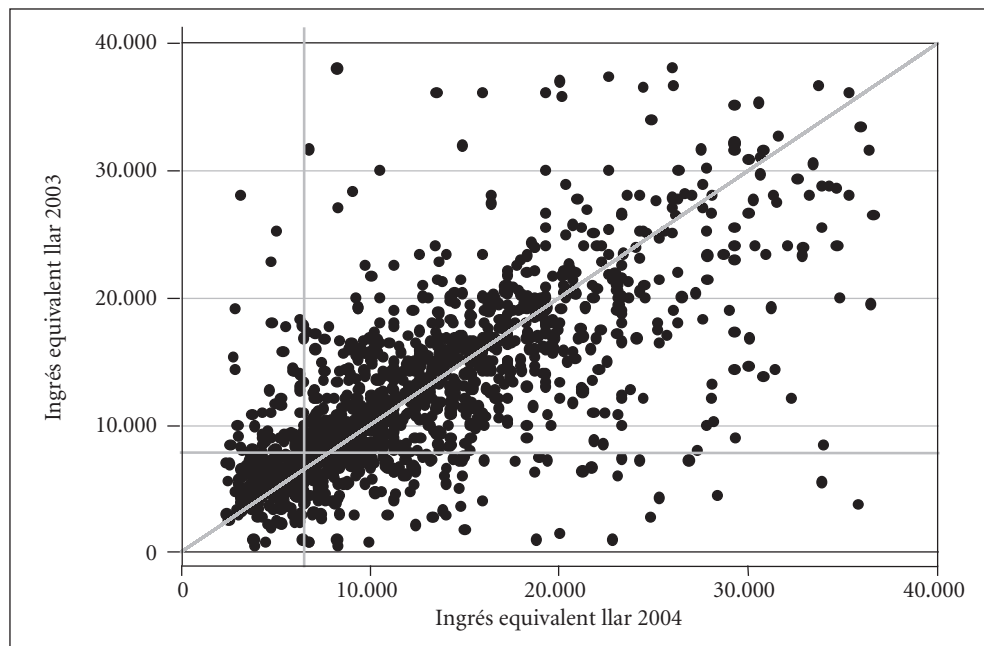
Per estudiar la relació entre els ingressos de l'any 2003 i els de l'any 2004 utilitzem un gràfic que resumeix aquesta informació. L'eix vertical del gràfic 2 ordena de menor a major les dades relatives als ingressos equivalents de l'any 2003, mentre que l'eix horitzontal, els de l'any 2004. D'aquesta manera, cada punt del gràfic representa la combinació dels ingressos dels anys 2003 i 2004 de totes les llars de la mostra.

Noteu que les parts més fosques del gràfic indiquen que en determinats trams de la distribució d'ingressos es produeix una concentració més gran de població. A més, cal assenyalar que, si no hi hagués mobilitat, els ingressos estarien sempre al damunt de la recta de 45°, que representa els punts on la distribució d'ingressos del 2003 és exactament igual que la del 2004. Com podem observar, aquest no és el cas de Catalunya. D'una banda, és cert que una part important dels punts es troben propers a la recta d'igualtat i, per tant, això estaria indicant que per a algunes llars la distància entre els ingressos dels dos anys analitzats no és molt important. D'altra banda, però, també podem observar que hi ha punts força allunyats de la recta de 45°, fet que estaria indicant que la mobilitat per a algunes llars hauria estat considerable.

De fet, segons mostra el gràfic, la mobilitat pot representar tant una millora com un empitjorament dels ingressos de les llars. Els punts per sobre de la línia de 45° (a la part

Gràfic 2.

Ingrés equivalent de les llars. Catalunya, 2003-2004

Nota: La distribució d'ingrés equivalent de l'any 2003 està expressada en preus de l'any 2004 per tal de fer les dues distribucions comparables. La distribució representa els ingressos equivalents de les llars catalanes fins a 40.000 euros equivalents anuals.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

esquerra del gràfic) estarien indicant que s'hauria produït un increment dels ingressos equivalents d'aquestes llars —allò que coneixem com a mobilitat a l'alça—, mentre que els punts per sota de la línia de 45° mostrarien un deteriorament de la situació de les llars —mobilitat a la baixa.

Més enllà, i avançant-nos a alguns dels resultats de l'apartat següent, el gràfic permet observar les transicions dins i fora de la situació de pobresa utilitzant la informació relativa al llindar de pobresa per a cada un dels anys analitzats, i que hem representat

amb una línia horitzontal per a l'any 2003 i una de vertical per a l'any 2004. En primer lloc, s'observa que un cert nombre de llars que l'any 2003 es trobaven per sota del llindar de pobresa el 2004 aconsegueixen superar-lo (punts al quadrant inferior dret). Altres llars, en canvi, representades per punts al quadrant superior esquerre, empitjoren la seva situació en tant que no són capaces de superar la línia de pobresa que sí superaven just un any abans. Per a les llars representades al quadrant inferior esquerre, però, la situació encara és pitjor, ja que tenien ingressos equivalents inferiors al llindar en cada un dels anys analitzats. Aquests són els pobres persistents.

En resum, el gràfic evidencia que, efectivament, s'hauria produït una certa mobilitat en els ingressos de les llars catalanes que es traduiria en un nombre no menor de transicions dins i fora de la situació de pobresa. Més enllà, el gràfic permet observar que un nombre important de llars catalanes es troben en situació de pobresa en almenys un dels dos anys analitzats.

ESTIMACIÓ DE LA MOBILITAT D'INGRESSOS

Una altra manera de resumir la mobilitat d'ingressos durant el període analitzat és a través del càlcul d'índexs que reflecteixin les diferents nocions o facetes de la mobilitat.²⁶ Com ja hem avançat, la primera faceta que ens agradaria mesurar fa referència a la dependència temporal que es dona entre les rendes de cadascun dels individus entre els dos anys analitzats. Aquesta noció ens il·lustra fins a quin punt la renda actual està determinada per la renda passada.

Per mesurar la noció de dependència temporal de la mobilitat de la renda es poden utilitzar índexs d'associació com ara el coeficient de correlació, que ens informa del grau d'associació lineal entre dues variables. Així, el coeficient de correlació pren un valor d'1 quan la relació entre les dues variables és perfectament lineal (per exemple, quan els ingressos de les llars catalanes no canvien entre el 2003 i el 2004, o tots

26. Els lectors interessats en aquest aspecte poden dirigir-se a Fields i Ok (1999), Ayala i Sastre (2002) i Fields (2007), entre altres, per a bons estudis panoràmics sobre les diverses formes d'entendre i mesurar la mobilitat econòmica.

canvien en la mateixa proporció, que no en quantia). En aquest cas, diem que no hi ha mobilitat en el sentit que la renda passada determina enterament la renda actual. Si, en canvi, no hi ha cap relació lineal entre els ingressos de les llars en els dos anys, obtindrem una correlació igual a 0.

Per al període analitzat, la correlació dels ingressos equivalents dels dos anys es troba entorn del 0,77. Aquesta xifra denota un grau de mobilitat lleugerament superior a l'obtingut per a Espanya i altres països del nostre entorn, com ara el Regne Unit, Alemanya i França, però lleugerament superior al trobat per a Itàlia i els Estats Units (vegeu Ayala i Sastre, 2004).²⁷

D'altra banda, si imaginem una situació on tothom dobla el seu nivell de renda d'un any a l'altre, l'anterior concepció de mobilitat, preocupada per la capacitat predictiva de la renda passada sobre la renda actual, ens indicaria que no hi ha hagut mobilitat. En canvi, ningú dubtaria a concloure que hi ha hagut molt de moviment. Per tal de mesurar aquest moviment utilitzarem dos índexs. El primer no considera la direcció del moviment, mentre que el segon sí que la té en compte. En el primer cas, l'índex de moviment no direccional acumularà la distància implicada per a tots els moviments de renda, independentment de la seva direcció, és a dir, si representen increments o reduccions de la renda. Per tant, dos moviments d'igual quantia però en direccions oposades (per exemple, un increment i un decrement de 100 euros) implicaran una mobilitat positiva. Aquest índex es pot calcular d'acord amb l'expressió següent:

$$M_{nd} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n |\log x_2 - \log x_1|$$

on x_1 i x_2 representen la renda en el primer i segon període, mentre que $i = 1, \dots, n$ és el nombre d'individus.

27. Ayala i Sastre (2004) analitzen la mobilitat d'ingressos per a diversos països de l'OCDE amb dades de l'ECHP per al període 1994-1998 i obtenen coeficients de correlació que se situen a l'entorn del 0,79 per a Espanya, el Regne Unit i Alemanya, mentre que per a Itàlia i els Estats Units se situen a l'entorn del 0,74 (taula 3). Malauradament, no hem trobat estudis de mobilitat d'ingressos amb dades més recents.

Si, en canvi, considerem que la mobilitat derivada de dos moviments d'igual quantia però en direccions oposades hauria de ser nul·la, o sigui, si ens importa la direcció del moviment, aleshores haurem d'utilitzar un índex de moviment direccional, que es pot expressar de la forma següent:

$$M_d = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (\log x_2 - \log x_1)$$

És interessant notar que, com que estem utilitzant el logaritme de la renda, la mateixa diferència en les rendes però en direccions oposades no serà avaluada de la mateixa forma pels índexs de moviment. Més concretament, la mateixa distància tindrà un valor més gran si es produeix a la cua baixa que si es produeix a la cua alta de la distribució. En el cas de l'índex de moviment direccional, això implica que moviments idèntics però en direccions oposades no comportin mobilitat 0, sinó negativa.

D'acord amb la concepció no direccional del moviment, i segons les dades del PaD, la mobilitat de la renda a Catalunya ha estat de 0,25 entre 2003 i 2004, mentre que quan permetem que moviments en direccions oposades es compensin obtenim un resultat molt més proper a la immobilitat, de 0,02. Com era d'esperar, la comparació en termes de mobilitat entre Catalunya i altres països de l'entorn depèn de la noció de mobilitat emprada. D'acord amb la concepció no direccional del moviment, Catalunya seguiria mostrant una mobilitat més alta que Alemanya i França, un grau de mobilitat similar al del Regne Unit, però inferior al mostrat per Espanya, Itàlia i sobretot els Estats Units, que obtenen un valor de 0,37. Els resultats segons la concepció direccional del moviment capgiren l'ordenació dels països. Ara, Catalunya mostra una mobilitat més alta que Espanya, Itàlia i els Estats Units, que mostren un índex negatiu.²⁸ La inversió en l'ordenació dels països segons els dos índexs de moviment implica que els països amb més moviment total (no direccional) han estat els que han patit reduccions més grans en les rendes o aquells en què les classes més benestants s'han beneficiat principalment dels increments dels ingressos (o una combinació dels dos). Els Estats Units en són l'exemple més clar.

28. Vegeu Ayala i Sastre (2004), taula 7.

L'anàlisi de la pobresa dinàmica a Catalunya, 2003-2004

Després d'analitzar la mobilitat de la renda per a tota la distribució d'ingressos, ens centrem ara a estudiar les transicions dins i fora de la pobresa i a caracteritzar el grup de pobres que es queden atrapats en aquesta situació de desavantatge econòmic. Com hem exposat a la introducció del treball, l'estudi de la dinàmica de la pobresa permetrà derivar recomanacions per guiar el disseny de les polítiques de combat de la pobresa, que no s'haurien pogut proposar a partir d'una anàlisi estàtica.

En primer lloc, analitzem la dinàmica de la pobresa per al conjunt de la població catalana, per passar després a estudiar amb més detall un seguit de grups poblacionals que ens aportaran elements per entendre millor les causes de la persistència de la pobresa o els motius que contribueixen a la sortida o a l'entrada de la pobresa econòmica.

LES TRANSICIONS DINS I FORA DE LA POBRESA

La taula 5 mostra les transicions dins i fora de la pobresa de les llars catalanes entre els anys 2003 i 2004. La primera fila de la taula indica que la probabilitat d'entrada a la pobresa l'any 2004 per a una llar que l'any 2003 superava el llindar de pobresa era d'un 8,7%. En canvi, gairebé una de cada tres llars que l'any 2003 era pobra aconseguia sortir d'aquesta situació l'any 2004.

La manca d'estudis d'aquest tipus en el cas de Catalunya no ens permet fer una comparació en el temps de possibles canvis en els fluxos d'entrada i de sortida, raó per

Taula 5.

Transicions d'entrada i sortida de la pobresa. Catalunya, 2003-2004 (%)

Any		2004		
		No pobre	Pobre	Total
2003	No pobre	91,32	8,68	100,0
	Pobre	29,78	70,22	100,0
	Total	81,67	18,33	100,0

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

la qual limitarem l'anàlisi als resultats obtinguts per altres estudis en el cas espanyol. Bárcena i Cowell (2006), per exemple, amb dades procedents del Panel de Llars de la Unió Europea (en anglès, ECHP), obtenen una taxa d'entrada per al període 1993-2000 del 8,1% i una taxa de sortida del 39,8%. Si es compara amb els resultats obtinguts en aquest estudi, doncs, la probabilitat d'entrada és molt similar, però la probabilitat de sortida és inferior en el cas català.²⁹

Una altra forma d'observar aquests fluxos dins i fora de la situació de pobresa consisteix a analitzar el percentatge de llars segons el nombre de períodes en la pobresa, tal i com mostra la taula 6.³⁰ Si bé la nostra anàlisi és limitada, ja que només disposem de dos

Taula 6.

Percentatge de llars segons període de permanència a la pobresa. Catalunya, 2003-2004 (%)

	Freqüència	Freqüència acumulada
Pobre el 2003 i el 2004	11,01	11,01
Pobre només el 2003	4,67	15,68
Pobre només el 2004	7,32	23,00
Mai pobre	77,00	100,00
Total	100,00	-

Nota: Els pesos utilitzats són els corresponents a l'any 2004.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

.....
 29. Les opcions metodològiques triades per Bárcena i Cowell (2006) són molt similars a les d'aquest treball pel que fa al tipus de panel (equilibrat), llindar de pobresa i escala d'equivalència. Amb tot, hi ha una diferència important: Bárcena i Cowell (2006) basen les seves estimacions només en la població de majors de setze anys. De manera similar, Cantó i altres (2003) obtenen taxes d'entrada i de sortida del 6,4 i del 39,9, en el cas espanyol, relatives al període 1985-1995. Amb tot, aquests resultats no són comparables als d'aquest estudi perquè les opcions metodològiques triades són diferents. Per exemple, Cantó i altres (2003), sobre la base de l'Enquesta Contínua de Pressupostos Familiars (1985-1995), utilitzen l'escala d'equivalència que divideix per l'arrel quadrada del nombre de membres de la llar.

30. Noteu que el risc de pobresa en aquesta taula es troba lleugerament per sota del risc de pobresa obtingut en l'anàlisi estàtica. Això és així perquè aquesta taula inclou a la mostra només aquelles llars que participen de forma consecutiva a la tercera i quarta onades del PaD i, per tant, els resultats estan afectats per un procés de selecció de la mostra. Vegeu a l'annex 3 la discussió relativa als problemes de no participació consecutiva de les llars a la mostra i de la falta de resposta a la variable d'ingressos.

períodes, sí que ens permet observar que, de fet, un 23% de les llars catalanes es troba en situació de pobresa almenys un dels dos anys analitzats. I, a més, per a la meitat d'aquestes llars, la pobresa és un problema persistent. Els resultats semblen que indiquen, doncs, que la pobresa afecta un nombre molt més important de llars que el que es desprèn d'una anàlisi estàtica, en tant que, en el temps, el problema no és patit per les mateixes llars —només algunes famílies patirien aquest problema durant un període continuat.

TRANSICIONS I NIVELL D'INGRESSOS

Nivell d'ingressos d'origen

Més enllà dels resultats analitzats, també és interessant conèixer el nivell d'ingressos de l'any inicial d'anàlisi de les llars que surten de la pobresa i de les que cauen en la pobresa i, així, observar si els ingressos es trobaven a molta distància o poca del llindar de pobresa. Amb aquest objectiu, la taula 7 mostra el nivell d'ingressos equivalents de les llars catalanes l'any 2003 amb relació a la mediana de la distribució d'aquest any. La primera columna conté els resultats de les llars que entren en situació de pobresa i que, per tant, tenien ingressos l'any 2003 superiors al llindar (que hem establert en el 60% de la mediana), mentre que la tercera columna dona compte dels ingressos de les llars que surten de la pobresa amb ingressos inferiors a la línia de pobresa.

D'acord amb els resultats obtinguts, el 49% de les llars que l'any 2004 haurien aconseguit sortir de la pobresa tenien l'any 2003 uns ingressos equivalents que se situaven entre el 50% i el 60% de la mediana, o sigui, molt propers al llindar de pobresa. De fet, només un 7% de les llars que van deixar de ser pobres l'any 2004 procedien d'una situació de pobresa extrema —amb ingressos equivalents inferiors al 30% de la mediana.³¹ És interessant assenyalar que, com revela la majoria d'estudis, el percentatge de llars que surten de la pobresa no es comporta de forma monotònica amb el nivell de renda d'origen, de tal forma que les llars amb una renda que se situa entre el 30% i el 40% mostren un percentatge de sortida més gran que aquelles situades entre el 40% i el 50% de la mediana.

31. Aquest resultat es desprèn a partir d'un nombre inferior a 10 observacions de la mostra, fet que cal tenir en compte a l'hora de llegir-lo.

Taula 7.

Nivell d'ingressos equivalents de procedència de les llars que transiten i taxes d'entrada i sortida. Catalunya, 2003-2004 (%)

Ingrés com a % de la mediana l'any 2003	Llars que entren	Taxa d'entrada	Llars que surten	Taxa de sortida
>20, <=30			7,03	18,18
>30, <=40			26,56	44,07
>40, <=50			17,06	20,22
>50, <=60			49,35	32,79
>60, <=70	45,92	35,45		
>70, <=80	19,39	17,82		
>80, <=90	8,49	6,48		
>90, <=100	7,76	9,44		
>100, <=110	6,95	10,53		
>110	11,49	1,73		
Total	100,00	8,68	100,00	29,78

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra. Els pesos utilitzats són els corresponents a l'any 2003 en el cas del percentatge de llars que entren i surten de la pobresa segons els nivells d'ingressos. Per al càlcul de les taxes d'entrada i sortida hem utilitzat els pesos corresponents a l'any 2004.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

De manera similar, gairebé un 46% de les llars que el 2004 entren a la pobresa tenien uns ingressos el 2003 que es trobaven entre el 60% i el 70% de la mediana. O sigui, pràcticament una de cada dues llars que no es trobaven en situació de pobresa l'any 2003 però que tenien ingressos molt propers al llindar cauen en la pobresa el 2004.³² Amb tot, un percentatge prou elevat de llars, una de cada deu, hauria entrat en situació de pobresa, tot i tenir uns ingressos equivalents l'any 2003 que gairebé doblaven el llindar de pobresa. En definitiva, per a la gran majoria de llars la transició a la pobre-

32. Aquests resultats per a Catalunya són menys favorables que els obtinguts per Cantó i altres (2003) i per Bàrcena i Cowell (2006) per al cas espanyol. Cantó i altres (2003) obtenen per al període 1985-1995 que una de cada quatre llars que es trobaven a menys d'un 10% per sobre del llindar cauen l'any següent en la pobresa, mentre que els resultats obtinguts per Bàrcena i Cowell (2006) per al període 1993-2000 són d'una de cada tres. Amb tot, aquestes comparacions s'han de prendre amb cura, ja que les opcions metodològiques no són les mateixes que les utilitzades en aquest estudi, com ja s'ha comentat.

sa es dóna des d'un nivell d'ingressos molt proper a la línia de pobresa, si bé també podem observar alguns casos de llars catalanes per a les quals l'entrada a la pobresa és el resultat d'una disminució d'ingressos molt accentuada.

La segona i quarta columnes de la taula 7 mostren les probabilitats d'entrada i de sortida de les llars també segons el nivell d'ingressos. Com ja hem comentat anteriorment, el risc de caure en la pobresa l'any 2004 per al conjunt de llars catalanes que superaven el llindar l'any 2003 era d'un 8,7%. Aquest percentatge, però, és molt diferent segons el nivell d'ingressos de les llars en el primer any d'anàlisi: per exemple, el risc per a les llars amb ingressos entre el 60% i el 70% de la mediana era del 35,5%, mentre que per a les que tenien ingressos superiors al 110% era inferior al 2%. En altres paraules, la probabilitat d'entrada a la pobresa està clarament determinada per la posició inicial de la llar a la distribució d'ingressos. Amb tot, és interessant remarcar també que el risc d'entrada a la pobresa no decreix sistemàticament amb el nivell de renda, fet que estaria indicant que algunes llars cauen en situació de pobresa sense trobar-se en una posició econòmica especialment vulnerable l'any anterior.

Pel que fa a la taxa de sortida de la pobresa, hem vist a la taula 5 que un de cada tres catalans que l'any 2003 era pobre aconseguia deixar la pobresa l'any 2004. Aquesta probabilitat de sortida, però, sembla que està menys associada al nivell d'ingressos que el risc d'entrada que acabem de veure. De fet, tal i com mostra l'última columna de la taula, la taxa de sortida per a les llars amb ingressos entre el 20% i el 30% de la mediana és similar al de les llars amb ingressos entre el 40% i el 50%. Sorprenentment, la probabilitat de sortida per a les llars amb ingressos entre el 30% i el 40% és la més alta del conjunt de llars que transiten i se situa entorn del 44,1%, aproximadament dotze punts per sobre de la taxa de sortida de les llars amb ingressos més propers al llindar. Dit d'una altra manera, la probabilitat de sortida de les llars catalanes de la pobresa no sembla que depèn tant de la distància al llindar com en el cas de la probabilitat d'entrada a la pobresa.³³

33. Aquest és un resultat comú a altres estudis sobre pobresa dinàmica. Cantó i altres (2003) apunten que la transició de sortida de la pobresa probablement tingui el seu origen en transicions demogràfiques i de mercat de treball que experimenten els membres de les llars (Cantó i altres, 2003, p. 106).

Nivell d'ingressos de destí

Fins aquí, hem analitzat el nivell d'ingressos d'origen de les llars catalanes que entren en la pobresa i el de les que en surten. Podem ampliar aquesta anàlisi, amb l'observació també del nivell d'ingressos de destí de les llars que transiten.

La taula 8 mostra com la majoria de les llars que transiten a la pobresa ho fan per situar-se en nivells d'ingressos molt propers al llindar —entre el 40% i el 60% de la mediana de la distribució d'ingrés equivalent. De fet, menys del 4% de les llars catalanes que transiten a la pobresa acaben situant-se a un nivell d'ingressos equivalents inferiors al 30% de la mediana, dada que ens remet al que coneixem com a pobresa extrema.

Taula 8.

Nivell d'ingressos equivalents de destí de les llars que entren en la pobresa. Catalunya, 2003-2004 (%)

Nivell d'ingressos d'origen (2003)	Nivell d'ingressos de destí (2004)				Total
	>20, <=30	>30, <=40	>40, <=50	>50, <=60	
>60, <=70	1,17	22,85	19,01	56,97	100,00
>70, <=80	4,11	6,49	37,46	51,95	100,00
>80, <=90	7,74	36,90	3,86	51,50	100,00
>90, <=100	0,00	5,10	57,58	37,31	100,00
>100, <=110	0,00	0,00	62,16	37,84	100,00
>110	12,65	0,78	22,44	64,13	100,00
Total	3,23	15,18	28,36	53,23	100,00

Nota: Els pesos utilitzats són els corresponents a l'any 2004. En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Pel que fa al nivell d'ingressos de destí de les llars que surten de la pobresa, de nou la gran majoria de les llars se situen en un nivell d'ingressos proper al llindar de pobresa, tal i com mostra la taula 9. L'última fila de la taula presenta com una de cada tres llars que surt de la pobresa se situa en el nivell d'ingressos equivalents més proper al llindar de pobresa, entre el 60% i 70% de la mediana. Tanmateix, són les llars amb ingressos

més allunyats del llinar les que amb més probabilitats se situen només just per sobre d'aquest. Per exemple, el 46% de les llars amb un nivell inicial d'ingressos entre el 30% i el 40% de la mediana s'acaben situant a punts entre el 60% i el 70% d'aquesta. No obstant això, algunes llars que parteixen d'una situació de precarietat econòmica més extrema registren salts importants del seu nivell d'ingressos, de manera que arriben a superar, fins i tot, la mediana de la distribució.³⁴

Taula 9.

Nivell d'ingressos equivalents de destí de les llars que surten de la pobresa. Catalunya, 2003-2004 (%)

Nivell d'ingressos d'origen (2003)	Nivell d'ingressos de destí (2004)						Total
	>60, <=70	>70, <=80	>80, <=90	>90, <=100	>100, <=110	>110	
>20, <=30	7,15	63,44	3,37	0,00	19,23	6,81	100,00
>30, <=40	45,84	0,00	12,01	24,07	0,00	18,08	100,00
>40, <=50	39,65	10,81	20,25	20,97	1,26	7,07	100,00
>50, <=60	25,63	18,59	20,86	13,08	3,90	17,95	100,00
Total	31,72	15,54	17,70	16,27	3,42	15,35	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra. Els pesos utilitzats són els corresponents a l'any 2004.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Finalment, la taula 10 mostra les transicions per nivell d'ingressos de totes les llars de la mostra, fet que ens permet observar la mobilitat en el conjunt de Catalunya i no només la de les llars que representen un flux d'entrada o de sortida de la pobresa.³⁵ Com ja hem comentat anteriorment, existeix força mobilitat d'ingressos a les llars catalanes, si bé aquesta és en distàncies relativament curtes, i així ho demostra el fet que la majoria de les llars catalanes se situen a la diagonal de la matriu de transicions o bé en cel·les molt properes a aquesta.

34. Fixeu-vos que aquesta conclusió deriva d'un nombre molt reduït d'observacions de la mostra, per la qual cosa cal prendre-la amb cura.

35. Les llars situades en el quadrant superior dret serien les llars que aconsegueixen superar la situació de pobresa l'any 2004, mentre que les llars en el quadrant inferior esquerre són les que entren en la pobresa.

Taula 10.**Matriu de transicions, segons nivell d'ingressos. Catalunya, 2003-2004 (%)**

Nivell d'ingressos d'origen (2003)	Nivell d'ingressos de destí (2004)										Total
	>20, <=30	>30, <=40	>40, <=50	>50, <=60	>60, <=70	>70, <=80	>80, <=90	>90, <=100	>100, <=110	>110	
>20, <=30	25,83	13,96	7,68	34,35	1,30	11,53	0,61	0,00	3,50	1,24	100,00
>30, <=40	2,85	20,75	26,34	5,98	20,20	0,00	5,29	10,61	0,00	7,97	100,00
>40, <=50	4,70	39,80	20,26	15,01	8,02	2,19	4,09	4,24	0,25	1,43	100,00
>50, <=60	6,15	17,70	20,43	22,93	8,40	6,09	6,84	4,29	1,28	5,88	100,00
>60, <=70	0,41	8,10	6,74	20,20	21,54	16,70	7,50	6,14	2,35	10,31	100,00
>70, <=80	0,73	1,16	6,67	9,26	16,39	28,95	17,87	8,14	1,15	9,68	100,00
>80, <=90	0,50	2,39	0,25	3,34	26,46	27,66	19,55	7,29	5,98	6,58	100,00
>90, <=100	0,00	0,48	5,44	3,52	4,78	25,15	8,61	6,95	12,20	32,87	100,00
>100, <=110	0,00	0,00	6,55	3,99	1,32	6,93	8,61	24,95	23,73	23,93	100,00
>110	0,22	0,01	0,39	1,11	1,56	2,27	4,68	4,75	11,64	73,37	100,00
Total	1,36	4,83	5,23	6,92	8,08	9,87	7,71	6,64	8,56	40,81	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra. Els pesos utilitzats són els corresponents a l'any 2004.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Un dels resultats més importants que es desprèn de la taula és la persistència de la situació de pobresa extrema per a algunes llars catalanes. Tal i com indica la primera cel·la de la taula, un 25% de les llars que es trobaven en situació de pobresa extrema l'any 2003 continuen en aquesta situació el 2004. La resta d'aquestes llars aconseguiria millorar la seva situació, però només un 18% transitaria fora de la pobresa. I si la persistència existeix en el cas de nivells baixos de renda, també ho fa en el cas de nivells alts. D'acord amb la taula 10, el 73% de les llars amb ingressos superiors al 110% de la mediana el 2003 continuaria en aquesta situació el 2004.

Finalment, només ens resta considerar la importància dels canvis absoluts dels ingressos equivalents de les llars. Amb aquest objectiu, a la taula 11 hem calculat el percentatge de canvi dels ingressos per a les llars que transiten respecte al nivell d'ingressos inicials.³⁶

36. Noteu que obtenim percentatges relativament grans d'un nombre reduït d'observacions.

La taula ens permet comprovar que un nombre important de les llars que cauen en la pobresa experimenten canvis relativament petits en el seu nivell d'ingressos. Per exemple, gairebé un 23% de les llars que transiten a la pobresa experimenten un canvi (en valor absolut) del seu nivells d'ingressos, que representa com a màxim una variació del 10% respecte als seus ingressos inicials. Igualment, per a un 47% de les llars la variació màxima és del 30%. Només per a un 9% de les llars que entren en la pobresa els canvis són superiors al 50%, és a dir, tan sols una de cada deu llars que entren en la pobresa haurien vist els seus ingressos reduïts a la meitat o més.

Taula 11.

Distribució de llars segons el percentatge de canvi en el nivell d'ingressos entre 2003 i 2004 i transició de pobresa a Catalunya

Percentatge de canvi en el nivell d'ingressos de 2003 a 2004	Llars que entren		Llars que surten	
	%	Freqüència acumulada	%	Freqüència acumulada
>0, <=10	22,71	22,71	0,00	0,00
>10, <=20	8,33	31,05	3,21	3,21
>20, <=30	16,38	47,42	3,99	7,20
>30, <=40	15,70	63,13	8,61	15,81
>40, <=50	10,45	73,58	5,96	21,77
>50, <=60	18,02	91,60	16,13	37,90
>60, <=70	5,30	96,90	7,04	44,93
>70, <=80	2,27	99,16	2,36	47,29
>80, <=90	0,84	100,00	7,93	55,22
>90, <=100	-	-	4,85	60,07
>100, <=110	-	-	4,00	64,07
>110, <=120	-	-	2,18	66,25
>120, <=130	-	-	5,16	71,42
>130, <=140	-	-	5,55	76,96
>150	-	-	23,04	100,00
Total	100,00	-	100,00	-

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra. Els pesos utilitzats són els corresponents a l'any 2004. Els ingressos de l'any 2003 han estat expressats en preus de l'any 2004 per als càlculs per tal de fer comparables les distribucions dels dos anys.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Els resultats són diferents pel que fa a les llars que surten de la pobresa. D'acord amb la taula, es comprova que el percentatge de canvi dels ingressos és força més variat. De fet, menys del 8% de les llars experimentarien canvis inferiors al 30% dels ingressos inicials i, a més, gairebé una de cada quatre llars veuria increments dels seus nivells d'ingressos superiors al 150%.³⁷

ANÀLISI DE SENSIBILITAT DE LES TRANSICIONS DE POBRESA A CATALUNYA

En l'apartat anterior, hem analitzat les transicions dins i fora de la situació de pobresa a Catalunya i hem observat que una part important de les transicions tenien lloc des de punts molt propers al llindar de pobresa, tant d'entrada com de sortida. En aquest apartat, ens plantejem analitzar la sensibilitat de les transicions al llindar de pobresa escollit per esbrinar si podem parlar vertaderament de transicions o si, en canvi, el que detectem com a transicions són només oscil·lacions al voltant del llindar de pobresa que tenen poc a veure amb una millora o un empitjorament de la situació econòmica de les llars.

L'anàlisi de sensibilitat consisteix a considerar una transició fora de la pobresa només quan les llars aconseguen superar el valor corresponent al 110% del llindar de pobresa. De la mateixa manera, considerarem que una llar cau en la pobresa si els ingressos relatius a l'any 2004 són inferiors al 90% de la línia de pobresa. D'aquesta manera, evitem considerar com a transicions aquells moviments que es donen entre el 90% i el 110% del llindar i restringim l'anàlisi a canvis substancials de la situació econòmica de les llars.

D'acord amb els resultats obtinguts, que mostra la taula 12, la taxa d'entrada de la pobresa seria del 5,6% (en lloc del 8,6% de la taula 5) i la taxa de sortida, del 24,1% (davant del 29,8%). Com era d'esperar, ambdues taxes disminueixen considerablement en exigir un canvi més important del nivell d'ingressos per poder parlar de transicions

37. No mostrem la quantia mitjana en euros que signifiquen aquests canvis proporcionals d'ingressos per prudència; el nombre reduït de casos porta sovint a la no significativitat estadística de les mitjanes estimades.

de pobresa. Amb tot, és la taxa d'entrada la que mostra que és més sensible al llindar de pobresa escollit, com ho demostra una variació més important de la taxa d'entrada quan usem un nou llindar. En canvi, i confirmant alguns dels resultats ja vistos en anteriors epígrafs, la probabilitat de sortida no sembla que depengui tant de la distància dels ingressos al llindar de pobresa.

Taula 12.

Anàlisi de sensibilitat de les transicions d'entrada i sortida de la pobresa. Catalunya, 2003-2004 (%)

Any		2004		
		No pobre	Pobre	Total
2003	No pobre	94,37	5,63	100,0
	Pobre	24,06	75,94	100,0
	Total	83,34	16,66	100,0

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

En economies amb mercats de capitals que funcionen correctament, els individus poden suavitzar el seu consum i, per tant, fer establir els seus nivells de benestar, malgrat que els seus ingressos siguin inestables en el temps. No obstant això, sovint la capacitat de crèdit depèn del nivell de renda. Si, efectivament, els individus amb menys recursos tenen la possibilitat d'estalviar i desestalviar segons els convingui, el que sobretot incidirà en el seu nivell de benestar serà la renda mitjana obtinguda al llarg del temps. Des d'aquesta perspectiva, la pobresa persistent la mesurarem amb relació al flux mitjà de renda al llarg del cicle vital d'un individu (renda permanent), i no mitjançant l'acumulació ininterrompuda de situacions de desavantatge (que és el que es reflecteix a les taules 5 i 6). D'acord amb aquesta aproximació de cicle vital, la taxa de pobresa a Catalunya és del 17,5%, lleugerament inferior a les taxes de pobresa anuals (18,5%), però substancialment superior a la taxa de pobresa persistent (11%). Aquest resultat surt dels relativament petits canvis en la renda que experimenten la majoria d'individus situats al voltant del llindar d'un any a l'altre.

La pobresa dinàmica segons les característiques de les llars

En aquesta secció, ens centrem en l'anàlisi de diversos grups poblacionals que ens permetran observar quines són les característiques de les llars que més s'associen amb la pobresa i, especialment, amb la pobresa persistent. La construcció dels grups poblacionals segueix en bona mesura el nostre anterior treball amb el PaD (vegeu Ayllón, Mercader i Ramos, 2005) i en podeu consultar els detalls a l'annex 4.

Hem presentat la informació rellevant per analitzar la pobresa de cada un dels diferents grups poblacionals en dues taules. La primera (taula 13) conté, en primer lloc, el risc de pobresa mitjà per al període 2003-2004, la distribució del total de la població per característiques i la distribució de la població pobra. Aquestes primeres columnes permeten veure, per una banda, quins són els grups poblacionals més afectats per la pobresa i, per una altra, quins grups constitueixen una part més important del col·lectiu de pobres. La distinció és important, ja que transmeten informació diferent però rellevant per dissenyar les polítiques per combatre la pobresa. Sovint centrem la nostra atenció en els grups que pateixen riscos més elevats de pobresa, és a dir, en aquells col·lectius que estan més exposats a una situació de precarietat econòmica. No obstant això, malgrat l'alt risc de pobresa, aquests grups poden constituir només una petita part de la població d'interès per a les polítiques de lluita contra la pobresa, la població pobra, fet que es donarà sempre que constitueixin grups poc nombrosos amb relació al conjunt de la població. Aquest és sovint el cas de les llars monoparentals arreu d'Europa: malgrat patir taxes de pobresa elevades, les llars monoparentals representen una part molt reduïda del col·lectiu de pobres, ja que el seu pes poblacional és encara petit. Com il·lustrarem més endavant, d'acord amb les dades del PaD, a Catalunya una de cada tres llars monoparentals són pobres, però aquestes representen només el 6% de tots els pobres. Per tant, les accions centrades a reduir la pobresa d'aquest col·lectiu no seran gaire efectives. Això implica que les polítiques de lluita contra la pobresa no s'haurien de dirigir només als grups amb riscos més elevats. Les llars amb algun treballador no apareixen entre els grups de més risc, però en canvi constitueixen un dels grups més importants entre la població pobra.

La segona taula (taula 14) presenta les estimacions relatives a pobresa dinàmica a través dels resultats de la distribució de la població segons temps de permanència en la

pobresa, dada que ens ajuda a entendre el perfil dels que entren a la pobresa, dels que en surten, dels que hi romanen i dels que no l'han experimentat. Els pesos utilitzats en aquesta taula són els de l'any corrent d'anàlisi per a la pobresa estàtica i els de l'any 2004 per a la pobresa dinàmica

D'altra banda, la taula 14 presenta les estimacions del risc de pobresa persistent, de sortida de la pobresa, d'entrada a la pobresa i de no experimentar mai pobresa per característiques de les llars. L'última fila de la taula mostra el risc mitjà de la població (o del total del col·lectiu analitzat), dada que permet la comparació de cada un dels grups poblacionals amb el conjunt de la població (o grup de referència). Els pesos utilitzats per a aquesta segona taula són els corresponents a l'any 2004.

Presentem, en primer lloc, els resultats segons les característiques demogràfiques de les llars, com ara l'edat dels seus membres, el sexe de la persona de referència o l'estat civil. En segon lloc, ens centrem en l'anàlisi de la pobresa i la família amb l'estudi del risc de pobresa i la seva duració per tipus de llar i segons el nombre de membres. En tercer lloc, ens interessem per la relació entre pobresa i mercat de treball, per passar a l'anàlisi segons tipus de prestació per als individus que es troben fora del món laboral. A continuació, ens interessem per la relació entre pobresa (i la seva persistència) i el règim de tinença de l'habitatge, la salut de la persona de referència, la condició d'immigrant d'aquesta i el nivell educatiu.

En definitiva, l'anàlisi que presentem tot seguit relaciona pobresa amb característiques, ja siguin de l'individu o de la llar. Sovint, però, les entrades i les sortides de la pobresa estan motivades per fets puntuals que poden tenir conseqüències temporals o permanents. La literatura empírica destaca els relacionats amb la composició demogràfica de la llar —com ara un divorci o l'arribada d'un nou membre a la llar— o amb el mercat de treball —com ara la pèrdua del treball o la incorporació al mercat laboral. Malauradament, tot i que el PaD conté la informació necessària per fer aquestes anàlisis, la reduïda mida de la mostra no ens permet treure'n conclusions fiables.³⁸

38. La mostra presenta només 93 observacions de sortida de la pobresa i 117 d'entrada.

POBRESA I LES CARACTERÍSTIQUES DEMOGRÀFIQUES DE LES LLARS

Grups d'edat

El moment del cicle vital en què es troba l'individu en determina l'activitat i, per tant, el seu nivell de renda —així com algun dels elements que incideixen en el seu benestar, com podria ser formar una família. Per tant, no hauria de sorprendre trobar diferents taxes de pobresa segons l'edat. Iniciem, doncs, l'anàlisi de la pobresa dinàmica per característiques de les llars, amb l'estudi del risc de pobresa per grups d'edat, cosa que ens permetrà constatar com la vulnerabilitat econòmica de determinades llars s'associa estretament amb l'edat dels seus membres.

De la taula 13 es desprèn que, a Catalunya, són els joves (d'entre setze i vint-i-nou anys) i, especialment, les persones grans (de més de seixanta-cinc anys) les que tenen un risc de pobresa més alt. Així, per exemple, una de cada tres persones d'edat avançada estaria, en el període analitzat, en situació de pobresa —és a dir, un risc del 33,5%—, gairebé el doble del risc mitjà de la població. En la mateixa línia, val la pena fer notar

Taula 13.

Risc de pobresa, distribució del conjunt de la població, de la població pobra i de la població segons temps de permanència a la pobresa, per grups d'edat. Catalunya, 2003-2004 (%)

Grup d'edat	Risc de pobresa 2003-2004	Distribució de la població 2003-2004	Distribució de la població pobra 2003-2004	Distribució segons permanència a la pobresa			
				Pobres persistents	Surten de la pobresa	Entren a la pobresa	Mai pobres
Menys de 16	14,28	15,31	11,84	12,58	8,55	17,09	17,33
16-29	18,96	18,84	19,35	18,40	19,58	15,71	17,04
30-49	13,59	31,28	23,02	24,36	26,19	24,50	33,65
50-64	15,03	16,89	13,75	9,87	17,19	14,38	18,27
65 o més	33,47	17,68	32,05	34,80	28,49	28,33	13,72
Total	18,50	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

com els joves i, sobretot, la gent gran són els dos grups sobrerrepresentats entre la població pobra en comparació del conjunt de la població. Fixem-nos, en canvi, com els infants i les persones d'entre trenta i seixante-quatre anys tindrien riscos entre 3 i 5 punts per sota de la mitjana.

Pel que fa als resultats en termes de pobresa dinàmica, de nou les persones grans són les que tenen més problemes de pobresa persistent. De fet, pràcticament el 35% dels pobres persistents a Catalunya entre els anys 2003 i 2004 seria una persona de més de seixante-cinc anys, si bé les persones grans només representen el 18% de la població i el 32% de la població pobra. També, d'acord amb els resultats que mostra la taula 14, es pot observar com el 40% de les persones grans a Catalunya ha estat a la pobresa almenys un dels dos anys analitzats en aquest treball. Aquesta és una taxa molt superior a la del conjunt de la població catalana, que se situa, com hem vist a la taula 6, entorn del 23%. A més del gran percentatge de gent gran afectada per la pobresa, una part molt important d'aquest grup han vist com aquesta situació persisteix durant els dos anys. En efecte, més de la meitat dels que estan en situació de pobresa ho estan durant els dos anys, fet que duplica el risc de pobresa persistent per al conjunt de la població. Aquests resultats ens permeten afirmar que la pobresa és una situació experimentada de forma força habitual per un percentatge molt elevat de persones grans a Catalunya, la majoria de les quals veuen com aquesta persisteix.

Taula 14.

Risc de pobresa persistent, de sortida de la pobresa, d'entrada a la pobresa i de no patir mai pobresa, per grups d'edat. Catalunya, 2003-2004 (%)

Grup d'edat	Pobresa persistent	Sortida de la pobresa	Entrada a la pobresa	Mai pobresa
Menys de 16 anys	8,46	2,44	7,64	81,46
16-29 anys	11,77	5,31	6,68	76,23
30-49 anys	8,49	3,87	5,67	81,97
50-64 anys	6,39	4,72	6,19	82,70
65 anys o més	21,53	7,48	11,65	59,34
Total	11,01	4,67	7,32	77,00

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

El segon grup d'edat amb més problemes de vulnerabilitat econòmica són els joves d'entre setze i vint-i-nou anys. De fet, pràcticament el 12% d'aquest col·lectiu experimenta problemes de pobresa persistent i representa el 18,4% de la població pobra persistent a Catalunya. Noteu, però, com el risc d'entrada a la pobresa es troba lleugerament per sota de l'índex del conjunt de la població i com el risc de sortida es troba per sobre. Aquest resultat posa de manifest com l'edat ajuda els joves i les seves llars a sortir o mantenir-se fora de la pobresa.

Per acabar, val la pena observar que, si bé els infants tenen un risc de pobresa que es troba per sota del que estimem per al conjunt de la població, la seva probabilitat d'entrada a la pobresa és la més alta després de la que hem calculat per a la gent gran. Aquest resultat, per bé que necessita una anàlisi més aprofundida, podria estar indicant com, amb l'edat, els infants contribueixen a augmentar les necessitats de les llars i, per tant, a fer que les famílies siguin més vulnerables econòmicament. Alternativament, el resultat podria estar mostrant les dificultats econòmiques que algunes famílies experimenten amb l'arribada d'un nadó.³⁹

Sexe de la persona de referència

Els resultats que presentem a continuació analitzen el risc de pobresa estàtica i dinàmica segons el sexe de la persona de referència.⁴⁰ Recordem en aquest punt que la persona de referència en aquest treball és l'individu de la llar que obté més ingressos. D'acord amb els resultats obtinguts que presenta la taula 15, entre el 2003 i el 2004 a Catalunya només el 30,3% de les llars tindrien una dona com a persona de referència.

39. Val la pena tenir en compte, també, la possibilitat que el resultat es doni com a conseqüència de l'escala d'equivalència triada. Recordeu que els menors de catorze anys tenen un pes de 0,3 a l'escala d'equivalència de l'OCDE modificada, mentre que, a partir dels catorze anys, contribueixen en 0,5. D'aquesta manera, alguns joves de catorze anys que el 2003 representaven 0,3 adults equivalents, el 2004 en representen 0,5. Això fa que empobreixin en termes relatius la llar on conviuen i, per tant, que augmentin el risc d'entrada a la pobresa de les seves famílies.

40. Noteu que no considerem tots els individus de la llar, sinó només aquells que en són persona de referència.

Taula 15.

Risc de pobresa, distribució del conjunt de la població, de la població pobra i de la població segons temps de permanència a la pobresa, per sexe de la persona de referència. Catalunya, 2003-2004 (%)

Sexe	Risc de pobresa 2003-2004	Distribució de la població 2003-2004	Distribució de la població pobra 2003-2004	Distribució segons permanència a la pobresa			
				Pobres persistents	Surten de la pobresa	Entren a la pobresa	Mai pobres
Home	16,82	69,67	63,45	60,63	68,56	65,82	74,20
Dona	22,25	30,33	36,55	39,37	31,44	34,18	25,80
Total	18,50	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Pel que fa al risc de pobresa, les llars amb una dona al capdavant tenen un risc de pobresa superior al de les llars encapçalades per un home. Com a mitjana, pràcticament el 22,3% de les llars amb una dona com a persona de referència era pobra, mentre que aquest risc se situava en el 16,8% en el cas de les llars amb un home al capdavant. Les llars encapçalades per una dona, d'altra banda, representen el 36,6% de la població pobra, mentre que, com hem vist, només constitueixen el 30,3% de la població.

Més enllà, i si ens fixem en els resultats relatius a pobresa dinàmica, podem comprovar com la persistència de la pobresa afecta en major mesura les llars encapçalades

Taula 16.

Risc de pobresa persistent, de sortida de la pobresa, d'entrada a la pobresa i de no patir mai pobresa, per sexe de la persona de referència. Catalunya, 2003-2004 (%)

Sexe	Pobresa persistent	Sortida de la pobresa	Entrada a la pobresa	Mai pobresa	Total
Home	9,30	4,46	6,71	79,54	100,00
Dona	15,39	5,21	8,88	70,52	100,00
Total	11,01	4,67	7,32	77,00	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

per una dona. Així, les llars amb problemes de pobresa persistent tenen una dona al capdavant en pràcticament un 40% dels casos. En la mateixa línia, les taxes d'entrada i de sortida de la pobresa es troben per sobre del risc mitjà poblacional en el cas de les llars representades per una dona, tal i com mostra la taula 16. Aquest resultat posa de manifest que la pobresa és experimentada per una de cada tres llars encapçalades per una dona en almenys un dels dos anys analitzats, si no en ambdós.

Estat civil de la persona de referència

L'estat civil de la persona de referència també permet constatar diferències importants en el risc de pobresa experimentat per les llars catalanes. La primera columna de la taula 17 mostra com el risc entre les llars encapçalades per una persona casada se situa entorn del 15,7%, mentre que s'eleva al 38,1% quan parlem d'una persona vídua. Els solters/es són el segon grup poblacional amb un risc més alt de pobresa en el període 2003-2004, després de les persones vídues. Els resultats posen en evidència la sobrerrepresentació entre la població pobra d'ambdós grups, que coincideix amb els dos grups d'edat amb un risc de pobresa més elevat.

Taula 17.

Risc de pobresa, distribució del conjunt de la població, de la població pobra i de la població segons temps de permanència a la pobresa, per estat civil de la persona de referència. Catalunya, 2003-2004 (%)

Estat civil	Risc de pobresa 2003-2004	Distribució de la població 2003-2004	Distribució de la població pobra 2003-2004	Distribució segons permanència a la pobresa			
				Pobres persistents	Surten de la pobresa	Entren a la pobresa	Mai pobres
Casat/da	15,69	67,51	57,31	59,91	56,98	60,77	71,55
Solter/a	21,41	20,14	23,32	23,41	19,35	18,01	17,14
Divorciat/da	18,29	5,67	5,61	5,22	12,34	7,15	6,45
Vidu/vídua	38,08	6,68	13,76	11,46	11,33	14,07	4,87
Total	18,50	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Les taules 17 i 18 permeten observar també com entre les persones vídues destaquen els problemes de pobresa persistent i també d'entrada a la pobresa. Tant és així que el risc de pobresa persistent es troba gairebé vuit punts per sobre del risc mitjà poblacional, i el risc d'entrada a la pobresa dobla el de la població. Entre les persones solteres, els principals problemes són també de pobresa persistent, mentre que entre els divorciats/des destaca l'alt risc de sortida de la pobresa.⁴¹

Taula 18.

Risc de pobresa persistent, de sortida de la pobresa, d'entrada a la pobresa i de no patir mai pobresa, per estat civil de la persona de referència. Catalunya, 2003-2004 (%)

Estat civil	Pobresa persistent	Sortida de la pobresa	Entrada a la pobresa	Mai pobresa	Total
Casat/da	9,62	3,88	6,49	80,02	100,00
Solter/a	14,37	5,03	7,35	73,26	100,00
Divorciat/da	8,69	8,70	7,91	74,70	100,00
Vidu/vídua	19,25	8,07	15,72	56,96	100,00
Total	11,01	4,67	7,32	77,00	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

A continuació, desglossem els resultats obtinguts no només tenint en compte l'estat civil de la persona de referència sinó també el sexe. És conegut que existeixen diferències importants entre les llars encapçalades per dones i les encapçalades per homes, relacionades tant amb la vellesa i la monoparentalitat com amb la viduïtat, el divorci o la separació.

La taula 19 mostra com, efectivament, el risc de pobresa és molt superior a les llars encapçalades per dones solteres, divorciades o vídues en comparació de les encapçalades per homes amb el mateix estat civil.⁴² Les diferències són de més de catorze

41. El grup poblacional de persones divorciades inclou també el de separades legalment.

42. Si les transferències monetàries entre divorciats no es veuen reflectides en els ingressos declarats pels dos divorciats, poden esbiaixar els riscos de pobresa dels divorciats i de les divorciades. Més concretament,

punts en cas de divorci i de tretze quan parlem de viduïtat. Noteu també les diferències existents pel que fa a la distribució de la població pobra: entre els homes, els casats representarien més de set de cada deu pobres, mentre que, en canvi, entre les dones, més de sis de cada deu serien solteres o vídues.

Taula 19.

Risc de pobresa, distribució del conjunt de la població, de la població pobra i de la població segons temps de permanència a la pobresa, per estat civil i sexe de la persona de referència. Catalunya, 2003-2004 (%)

Sexe/ Estat civil	Risc de pobresa 2003-2004	Distribució de la població 2003-2004	Distribució de la població pobra 2003-2004	Distribució segons permanència a la pobresa			
				Pobres persistents	Surten de la pobresa	Entren a la pobresa	Mai pobres
Home							
Casat	16,28	77,97	75,47	85,40	73,84	78,69	78,55
Solter	19,69	17,04	19,95	10,37	17,09	17,18	15,17
Divorciat	10,22	3,46	2,10	<i>0,39</i>	<i>6,02</i>	<i>2,53</i>	<i>4,77</i>
Vidu	27,33	1,52	2,47	3,84	3,05	1,60	1,52
Dona							
Casada	13,27	43,40	25,78	20,64	20,23	26,26	51,17
Soltera	23,89	27,27	29,18	43,50	24,26	19,60	22,88
Divorciada	24,27	10,76	11,70	12,67	26,13	16,05	11,33
Vídua	40,11	18,57	33,35	23,19	29,39	38,09	14,62
Total	18,50	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.
 Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Pel que fa als resultats relatius a pobresa dinàmica, s’observa com, entre els homes, la pobresa persistent es concentra sobretot en les llars encapçalades per casats (un 85,4%

si els divorciats no resten la pensió que paguen a la divorciada, estaran sobreestimant els seus ingressos nets i, per tant, estaran subestimant la taxa de pobresa. En el cas de les divorciades és a l’inrevés. Si no incorporen la pensió que reben, estaran subestimant els seus ingressos i sobreestimant la taxa de pobresa d’aquestes. No obstant això, segurament els possibles errors de mesura en la renda dels divorciats i de les divorciades expliquen només una part de la important diferència en el risc de pobresa dels dos grups.

del total de pobres persistents). Entre les dones, en canvi, són les solteres les que tenen la major probabilitat de trobar-se permanentment en la pobresa. De fet, el 43,5% de les llars amb una dona al capdavant que tenen problemes de pobresa persistent són solteres, si bé aquestes representen només el 27,3% de la població i el 29,1% de la població pobre. El risc de pobresa persistent s'eleva al 26,1% —un dels més alts observats fins ara en aquest treball, tal i com mostra la taula 20.

Taula 20.

Risc de pobresa persistent, de sortida de la pobresa, d'entrada a la pobresa i de no patir mai pobresa, per estat civil i sexe de la persona de referència. Catalunya, 2003-2004 (%)

Sexe / Estat civil	Pobresa persistent	Sortida de la pobresa	Entrada a la pobresa	Mai pobresa	Total
Home					
Casat	10,05	4,17	6,68	79,09	100,00
Solter	6,45	5,10	7,72	80,73	100,00
Divorciat	<i>0,85</i>	<i>6,28</i>	<i>3,97</i>	88,89	100,00
Vidu	<i>19,73</i>	<i>7,52</i>	<i>5,93</i>	66,81	100,00
Dona					
Casada	7,53	2,50	5,53	84,43	100,00
Soltera	26,13	4,93	6,80	62,14	100,00
Divorciada	15,45	<i>10,79</i>	<i>11,30</i>	62,46	100,00
Vídua	19,13	8,21	18,13	54,53	100,00
Total	11,01	4,67	7,32	77,00	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

La diferència de riscos de pobresa entre homes i dones divorciats s'accentua en analitzar-ne la persistència. Les dones divorciades mostren un risc de pobresa persistent i una rotació dins i fora de la pobresa molt més elevades que els homes. Per exemple, mentre que el risc de pobresa persistent és pràcticament nul per als homes, una de cada sis dones patiria problemes de pobresa persistent.

Entre les dones vídues destaca, a més, l'alt risc d'entrada i de sortida de la pobresa que experimenten, i que fa que el 45% de les llars amb una dona vídua al capdavant expe-

rimenti pobresa en almenys un dels anys analitzats. Tot i que el risc de pobresa estàtica sigui substancialment més elevat per a les vídues, el risc de pobresa persistent és molt similar entre vidus i vídues.⁴³ Aquest resultat es pot deure a la diferència en la quantia de les pensions de jubilació i de viduïtat. En efecte, la majoria de vidus cobren pensions de jubilació, mentre que les vídues cobren majoritàriament pensions de viduïtat, amb quanties més reduïdes. Això explicaria la diferència en el risc de pobresa estàtica. No obstant això, les pensions de jubilació de baixa quantia perpetuen els pensionistes a la pobresa, ja que amb el temps no es revaluen suficientment, cosa que explica la similitud en la taxa de pobresa persistent entre vídues i vidus. Per tant, per tal de reduir els risc de pobresa persistent tant de les vídues com dels vidus, s'haurien d'incrementar de forma substancial les pensions de viduïtat i de jubilació més baixes.

Pobresa i família

Un cop analitzada la situació de les llars amb relació al problema de la pobresa persistent segons les característiques demogràfiques de les llars, passem a l'anàlisi segons diferents tipus de família.

Segons el tipus de llar

Amb l'objectiu d'interessar-nos per quina és la incidència de la pobresa, i especialment de la pobresa persistent, a la taula 21 hem construït una tipologia de llars que té en compte l'edat de la persona de referència, la presència de parella al nucli principal de la llar, la presència de nens (menors de setze anys) i la de joves (d'entre setze i vint-i-nou).

La taula 21 mostra com són les llars on la persona de referència té més de seixanta-cinc anys o seixanta en cas de ser jubilada, on el risc de pobresa és més alt —resultat que ja s'havia fet evident en l'anàlisi per grups d'edat. Tant és així que, pràcticament, una de cada dues persones grans que viu sense parella a Catalunya es troba en la pobresa.

43. Malgrat la similitud en el risc de pobresa persistent, cal no oblidar que la viduïtat és un problema que afecta principalment les dones, ja que pràcticament el 84% de les persones vídues que encapçalen una llar a Catalunya són dones.

Taula 21.

Risc de pobresa, distribució del conjunt de la població, de la població pobra i de la població segons temps de permanència a la pobresa, per tipus de llar. Catalunya, 2003-2004 (%)

Tipus de llar	Risc de pobresa 2003-2004	Distribució de la població 2003-2004	Distribució de la població pobra 2003-2004	Distribució segons permanència a la pobresa			
				Pobres persistents	Surten de la pobresa	Entren a la pobresa	Mai pobres
Persona de referència de menys de 35 anys							
1. Jove, nucli sense parella, sense nens	24,05	6,69	8,81	3,37	6,09	4,76	4,28
2. Jove, nucli amb parella, sense nens	5,56	4,78	1,46	0,00	7,69	0,00	4,18
3. Formació família, jove, nucli amb parella, amb nens	14,46	5,48	4,34	1,19	6,32	9,33	4,24
Persona de referència de menys de 65 anys o 60 en cas de jubilada							
4. Formació de família, parella amb nens de menys de 16, sense joves	9,08	21,71	10,79	8,75	11,97	20,59	27,70
5. Principi de dispersió familiar, parella amb nens, algun jove	20,76	7,02	7,98	7,71	1,61	3,95	8,23
6. Dues generacions, parella sense nens, algun jove	11,25	19,82	12,21	12,57	10,13	14,30	23,04
7. Nucli amb parella, ni jove ni jubilada, sense nens ni joves	11,28	5,82	3,60	1,45	8,49	4,84	6,38
8. Nucli sense parella, ni jove ni jubilada, sense nens	21,28	7,40	8,62	8,82	9,18	7,15	6,96
9. Nucli sense parella, no jubilada, amb nens	33,34	3,33	6,08	12,54	3,07	4,75	3,00
Persona de referència de més de 65 anys o de 60 en cas de jubilada							
10. Persona gran, nucli sense parella	45,00	6,04	14,89	14,33	9,47	15,52	3,61
11. Persona gran, nucli amb parella	32,56	11,91	21,23	29,27	25,99	14,81	8,39
Total	18,50	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Aquest és un resultat sobre el qual es va fer força èmfasi en els nostres anteriors treballs amb el PaD, i que també estava destacat als informes de la pobresa a Catalunya dels anys 2001 i 2002 (vegeu Ayllón i altres, 2003 i 2005; Oliver i altres, 2001 i 2003). Malauradament, la situació de la gent gran a Catalunya no sembla que hagi millorat durant aquests primers anys de la dècada, d'acord amb les dades del PaD.

El segon tipus de llar amb un risc més alt de pobresa és el de les llars monoparentals (Nucli sense parella, no jubilada, amb nens) que responen a la definició del punt 9. Una de cada tres llars sota aquesta tipologia és pobra a Catalunya durant el període 2003-2004 i representa aproximadament el 6% de la població pobra, percentatge que duplica la seva participació poblacional.

Ens resta per destacar la situació de les llars on la persona de referència té menys de 35 anys i viu en un nucli sense parella ni nens. Pràcticament un de cada quatre d'aquests joves viu en la pobresa. Es tracta d'un grup certament heterogeni que inclou joves emancipats que viuen sols, amb algun amic o, fins i tot, amb els seus pares, però que són persona de referència de la llar. Aquest resultat evidencia les dificultats econòmiques d'alguns joves durant els primers anys d'emancipació residencial de la llar dels pares. També posa de relleu la importància creixent dels ingressos dels joves que conviuen amb els pares.

En termes de dinàmica de la pobresa per tipus de llar, s'observa, un cop més, com aquesta torna a recaure sobretot en llars on la persona de referència té més de 65 anys (o 60 en cas d'estar jubilada). Més concretament, la taula 21 mostra com gairebé la meitat dels pobres persistents a Catalunya viu en aquest tipus de llars. La presència d'aquestes llars encapçalades per persones grans entre els pobres persistents és en gran mesura conseqüència de la mala situació de les llars en què les persones grans viuen en un nucli amb parella. Tant és així que el 29,2% dels pobres persistents viuen en aquest tipus de llars, mentre que aquest grup representa només l'11,9% de la població i el 21,2% de la població pobra. Aquest és un resultat nou que podem oferir gràcies a l'explotació del caràcter longitudinal de les dades del PaD i, certament, hauria de ser informatiu de cara al disseny de polítiques que pretenguin lluitar contra la pobresa entre les persones grans.

De la taula 22, d'altra banda, destaca l'alt risc de pobresa persistent que trobem entre les llars monoparentals i que triplica el risc mitjà de la població. El 12% dels pobres persistents a Catalunya viu en una llar monoparental, si bé del conjunt de la població només hi ha un 3,3% d'individus que viuen en aquestes llars.

Taula 22.

Risc de pobresa persistent, de sortida de la pobresa, d'entrada a la pobresa i de no patir mai pobresa, per estat civil i sexe de la persona de referència. Catalunya, 2003-2004 (%)

Tipus de llar	Pobresa persistent	Sortida de la pobresa	Entrada a la pobresa	Mai pobresa	Total
Persona de referència de menys de 35 anys					
1. Jove, nucli sense parella, sense nens	8,38	6,65	8,03	76,95	100,00
2. Jove, nucli amb parella, sense nens	0,00	10,05	0,00	89,95	100,00
3. Formació família, jove, nucli amb parella, amb nens	2,91	6,78	15,45	74,86	100,00
Persona de referència de menys de 65 anys o 60 en cas d'estar jubilada					
4. Formació de família, parella amb nens de menys de 16, sense joves	3,83	2,30	6,11	87,76	100,00
5. Principi de dispersió familiar, parella amb nens, algun jove	10,90	1,00	3,79	84,32	100,00
6. Dues generacions, parella sense nens, algun jove	6,50	2,30	5,01	86,19	100,00
7. Nucli amb parella, ni jove ni jubilada, sense nens ni joves	2,65	6,83	6,00	84,52	100,00
8. Nucli sense parella, ni jove ni jubilada, sense nens	12,94	5,92	7,12	74,01	100,00
9. Nucli sense parella, no jubilada, amb nens	32,28	3,48	8,30	55,95	100,00
Persona de referència de més de 65 anys o de 60 en cas d'estar jubilada					
10. Persona gran, nucli sense parella	25,98	7,55	19,09	47,38	100,00
11. Persona gran, nucli amb parella	26,25	10,25	9,01	54,49	100,00
Total	11,01	4,67	7,32	77,00	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

La bona notícia prové del baix risc de pobresa persistent a les llars on la persona de referència és jove. Per exemple, les llars on el jove viu en un nucli sense parella ni nens

representen el 3,3% dels pobres persistents però el 6,7% de la població i el 8,8% de la població pobra. Si bé aquest resultat necessitaria una anàlisi més acurada, sembla que posa en evidència la important mobilitat en la distribució d'ingressos entre els joves, mobilitat típica d'una etapa del cicle vital on es produeixen transicions importants. No obstant això, cal ressaltar l'alt risc d'entrada a la pobresa entre les llars on la persona de referència és un jove que viu en parella i té fills. Com ja hem comentat més amunt, és molt possible que els resultats donin compte de les dificultats econòmiques que algunes parelles joves afronten amb l'arribada del primer fill.

Segons la mida de la llar

Pel que fa al risc de pobresa segons el nombre de membres que conviuen a la llar, s'observa a la taula 23 que són les llars de més de cinc membres i, en menor mesura, les unipersonals les que pateixen un risc de pobresa més elevat. Gairebé una de cada tres persones que viu sola es troba en situació de pobresa i, entre les llars de sis o més membres, la proporció s'eleva a gairebé set de cada deu. Aquestes llars, però, representen només el 8,7% i l'1,7% de la població catalana, amb la qual cosa acaben representant només una cinquena part dels pobres a Catalunya.

Taula 23.

Risc de pobresa, distribució del conjunt de la població, de la població pobra i de la població segons temps de permanència a la pobresa, per mida de la llar. Catalunya, 2003-2004 (%)

Mida de la llar	Risc de pobresa 2003-2004	Distribució de la població 2003-2004	Distribució de la població pobra 2003-2004	Distribució segons permanència a la pobresa			
				Pobres persistents	Surten de la pobresa	Entren a la pobresa	Mai pobres
1 membre	29,39	8,70	13,84	14,23	10,98	14,82	7,28
2 membre	16,69	22,42	20,27	15,53	32,35	25,19	19,53
3 membre	17,98	26,67	25,97	28,95	27,17	19,21	28,00
4 membre	14,65	31,26	24,80	27,70	14,24	33,98	35,29
5 membre	18,05	9,23	9,02	8,57	14,14	3,44	9,25
6 o més membres	65,54	1,72	6,09	5,02	1,12	3,35	0,66
Total	18,50	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

En termes de duració de la pobresa, de nou són les llars unipersonals i les de més de cinc membres les que pateixen més problemes de persistència de la pobresa. De fet, si bé la taxa de persistència de la pobresa per al conjunt de la població es troba entorn de l'11% en el període analitzat, per a les llars més nombroses és del 41%. Dels resultats es desprèn que només un 37% de les llars catalanes amb més de cinc membres no haurien patit pobresa en cap dels dos anys analitzats, percentatge que es troba 40 punts per sota del que té la població en el seu conjunt.

A més, entre les llars unipersonals, el risc de trobar-se de forma permanent per sota del llindar de pobresa se situa molt proper al 18%, set punts per sobre del risc de pobresa persistent per al conjunt de la població, tal i com mostra la taula 24.

Taula 24.

Risc de pobresa persistent, de sortida de la pobresa, d'entrada a la pobresa i de no patir mai pobresa, per mida de la llar. Catalunya, 2003-2004

Mida de la llar	Pobresa persistent	Sortida de la pobresa	Entrada a la pobresa	Mai pobresa	Total
1 membre	17,87	5,85	12,38	63,90	100,00
2 membre	8,51	7,52	9,18	74,80	100,00
3 membre	11,63	4,63	5,13	78,62	100,00
4 membre	9,14	1,99	7,45	81,41	100,00
5 membre	10,51	7,35	2,80	79,33	100,00
6 o més membres	40,79	3,87	18,11	37,23	100,00
Total	11,01	4,67	7,32	77,00	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Pobresa i mercat de treball

La literatura responsabilitza sovint els factors demogràfics i la situació en el mercat de treball dels episodis de pobresa, tant estàtica com dinàmica, que pateix la població. Després d'analitzar la importància de certes característiques demogràfiques sobre la pobresa dinàmica a Catalunya, ens centrem en la relació entre pobresa i mercat de

treball. En primer lloc, ens interessem per la relació amb l'activitat econòmica de la persona de referència, diferenciant entre les persones de referència que treballen per compte d'altri i de les que ho fan per compte propi. En segon lloc, estudiem com influeix la concentració de persones ocupades al nucli principal de la llar en la probabilitat de trobar-se en la pobresa i la duració d'aquesta. Completem l'anàlisi tenint en compte l'estabilitat de la relació amb el mercat de treball a partir del tipus de contracte.

Segons la relació amb l'activitat econòmica de la persona de referència

Com era d'esperar, les llars on la persona de referència treballa són les que pateixen el menor risc de pobresa quan considerem la relació amb l'activitat econòmica. No obstant això, com que aquestes llars representen més del 90% de les llars (quan no considerem les persones de més de seixanta-quatre anys ni els jubilats), vuit de cada deu pobres a Catalunya viuen en llars on la persona de referència treballa, com mostra la taula 25.⁴⁴

Taula 25.

Risc de pobresa, distribució del conjunt de la població, de la població pobra i de la població segons temps de permanència a la pobresa, per tipus de relació amb l'activitat econòmica de la persona de referència (excepte jubilats i majors de 64 anys). Catalunya, 2003-2004 (%)

Activitat econòmica	Risc de pobresa 2003-2004	Distribució de la població 2003-2004	Distribució de la població pobra 2003-2004	Distribució segons permanència a la pobresa			
				Pobres persistents	Surten de la pobresa	Entren a la pobresa	Mai pobres
Treballa	12,57	92,83	81,45	84,14	88,98	83,96	94,95
Aturat/da	50,88	3,24	11,49	7,35	0,36	13,47	1,76
Invalidesa	16,55	1,47	1,70	0,16	4,34	0,00	1,63
Altres inactius	31,24	2,46	5,37	8,35	6,31	2,57	1,66
Total	14,33	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Nota: Les llars on la persona de referència estudia han estat excloses. En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

44. Aquesta taula difereix de les presentades per Ayllón, Mercader i Ramos (2003 i 2005), en les quals no s'inclouen les persones de més de seixanta-quatre anys.

D'altra banda, i segons les dades del PaD, una de cada dues persones que viuen en una llar on la persona de referència és a l'atur té ingressos equivalents per sota del llindar de pobresa. De fet, aquest grup representa l'11,5% dels pobres en el col·lectiu considerat, però només el 3,2% de la població.

Entre els inactius, cal destacar la important diferència en el risc de pobresa entre els inactius per causa d'una invalidesa i el col·lectiu "altres inactius", el qual inclou en el 82% dels casos mestresses de casa. El risc de pobresa de les persones que no treballen per raó d'invalidesa es troba lleugerament per sobre del risc mitjà del grup analitzat, mentre que les llars amb una mestressa de casa com a persona de referència tenen un risc que dobla el de la població. Aquesta diferència és probable que es degui a les pensions que poden rebre els primers i que no reben les mestresses de casa.

De la distribució segons temps de permanència a la pobresa, podem observar com la gran majoria dels pobres persistents viuen en una llar on la persona de referència treballa —aproximadament el 84,1%. La resta de pobres persistents viuen en llars encapçalades per un aturat o altres inactius, mentre que els inactius per raó d'invalidesa escapen de la persistència en la pobresa.⁴⁵ En aquest sentit, les pensions d'invalidesa sembla que són suficients per permetre que aquest col·lectiu només experimenti episodis puntuals de pobresa i que rarament quedin atrapats en aquesta situació de desavantatge econòmic.

D'altra banda, de la taula 26, val la pena fer èmfasi en l'alt risc de pobresa persistent i d'entrada a la pobresa que observem entre els aturats, cosa que redueix a una meitat el percentatge d'aturats que, en el període analitzat, no han patit cap episodi de pobresa. Un de cada cinc aturats que l'any 2004 es trobava en la pobresa hauria passat també l'any anterior en la mateixa situació. El risc de pobresa, però, canvia molt depenent de si l'individu es troba aturat només en un o en ambdós anys. Mentre que en el primer cas (aturat en un dels dos anys) el risc és inferior al del conjunt de la població (17%),

45. És important tenir en compte que el col·lectiu de persones de referència en situació d'invalidesa consta d'un grup molt reduït d'observacions a la mostra, per la qual cosa cal llegir els resultats relatius a aquest grup amb molta cura.

quan la persona de referència està aturada ambdós anys la taxa de pobresa es dispara al 42,5%. Els riscos d'entrada i sortida també proporcionen informació significativa. D'una banda, l'alt risc d'entrada a la pobresa posa en evidència les dificultats econòmiques de moltes llars quan la persona de referència o bé perd el seu lloc de treball o bé no aconsegueix trobar una nova ocupació durant dos períodes consecutius. D'altra banda, l'insignificant índex de sortida denota la dificultat d'escapar de la pobresa quan s'està a l'atur.

Taula 26.

Risc de pobresa persistent, de sortida de la pobresa, d'entrada a la pobresa i de no patir mai pobresa, per tipus de relació amb l'activitat econòmica de la persona de referència (excepte jubilats i majors de 64 anys). Catalunya, 2003-2004 (%)

Activitat econòmica	Pobresa persistent	Sortida de la pobresa	Entrada a la pobresa	Mai pobresa	Total
Treballa	7,11	3,47	5,32	84,12	100,00
Aturat/da	20,40	0,46	28,05	51,09	100,00
Invalidesa	0,76	9,44	9,08	80,72	100,00
Altres inactius	29,18	10,17	0,00	60,65	100,00
Total	7,88	3,63	5,91	82,58	100,00

Nota: Les llars on la persona de referència estudia han estat excloses. En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Per acabar, cal destacar el risc de pobresa persistent entre les llars on la persona de referència és mestressa de casa, que s'eleva a gairebé el 30%. Per tant, si bé els subsidis d'atur no són suficientment generosos com per evitar que gran part dels aturats siguin pobres, la manca de transferències monetàries per als inactius perpetua en aquesta situació un terç dels que pateixen algun episodi de pobresa en algun any.

Segons la situació laboral dels treballadors

La taula 27 distingeix les situacions de pobresa entre les llars encapçalades per una persona de referència que treballa segons si ho fa per compte propi o d'altri. Els resul-

tats obtinguts amb la tercera i quarta onades del PaD indiquen que el risc de pobresa és molt similar per a ambdós grups de treballadors, i així ho confirma el resultat del test estadístic, que no permet parlar de diferències estadísticament significatives.⁴⁶ La distribució d'ambdós col·lectius a la població i entre la població pobra és molt similar, però no és així quan observem la distribució de pobres persistents. Els treballadors per compte d'altri es trobarien lleugerament sobrerrepresentats entre els pobres persistents per comparació als treballadors per compte propi.

Taula 27.

Risc de pobresa, distribució del conjunt de la població, de la població pobra i de la població segons temps de permanència a la pobresa, per situació laboral entre els treballadors. Catalunya, 2003-2004 (%)

Situació laboral	Risc de pobresa 2003-2004	Distribució de la població 2003-2004	Distribució de la població pobra 2003-2004	Distribució segons permanència a la pobresa			
				Pobres persistents	Surten de la pobresa	Entren a la pobresa	Mai pobres
Per compte d'altri	13,04	83,96	84,79	89,90	89,91	83,39	85,24
Per compte propi	12,24	16,04	15,21	10,10	10,09	16,61	14,76
Total	12,57	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Nota: El grup de treballadors per compte d'altri inclou *Ajuda familiar* i *Arrendatari/masover*. El grup de treballadors per compte propi inclou els *Cooperativistes*.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

La taula 28 mostra com el risc de pobresa persistent per als treballadors per compte d'altri és superior al dels treballadors per compte propi. Això no obstant, el resultat del test estadístic no ens permet parlar de diferències estadísticament significatives. En qualsevol cas, el risc de pobresa, tant puntual com persistent, és netament inferior al del conjunt de la població.

.....
 46. Noteu que aquest resultat difereix substancialment del que havíem obtingut amb la primera onada del PaD i on els treballadors per compte propi tenien un risc de pobresa vuit punts per sota del risc que observàvem per als treballadors per compte d'altri. En el seu moment, però, ja vam comentar la importància de prendre els resultats amb precaució atesa la significant falta de resposta parcial en el cas dels treballadors per compte propi.

Taula 28.

Risc de pobresa persistent, de sortida de la pobresa, d'entrada a la pobresa i de no patir mai pobresa, per situació laboral entre els treballadors. Catalunya, 2003-2004 (%)

Situació laboral	Pobresa persistent	Sortida de la pobresa	Entrada a la pobresa	Mai pobresa	Total
Per compte d'altri	7,64	3,57	5,58	83,21	100,00
Per compte propi	5,12	2,39	6,62	85,87	100,00
Total	7,11	3,47	5,32	84,12	100,00

Nota: El grup de treballadors per compte d'altri inclou *Ajuda familiar* i *Arrendatari/masover*. El grup de treballadors per compte propi inclou els *Cooperativistes*.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Segons la concentració d'ocupats al nucli familiar

Per completar aquest apartat relatiu a pobresa i mercat de treball, a la taula 29 presentem els resultats segons la concentració de persones ocupades al nucli familiar. Amb aquest objectiu, distingim entre les llars amb parella al nucli principal i les llars que no en tenen, i n'excloem la població jubilada (excepte els menors de seixanta anys) i les llars encapçalades per estudiants.

Tal i com era d'esperar, les llars amb un risc més alt d'experimentar pobresa són aquelles en què cap dels membres del nucli principal treballa, sense que puguem observar diferències estadísticament significatives entre les llars on hi ha parella al nucli principal de les que no n'hi ha.

El risc es redueix de forma substancial quan almenys un dels membres al nucli principal té una ocupació al mercat de treball i, de fet, és molt similar tant si hi ha parella com si no. Amb tot, val la pena notar que més de tres de cada quatre individus pobres viuen amb una persona ocupada al nucli principal. Aquest resultat posa en evidència que, en molts casos, una ocupació no és garantia de cobertura econòmica suficient per a determinades llars catalanes. D'altra banda, quan ambdós membres del nucli principal treballen, el risc de pobresa és certament baix i se situa entorn del 5%.

Taula 29.

Risc de pobresa, distribució del conjunt de la població, de la població pobra i de la població segons temps de permanència a la pobresa, per concentració de persones ocupades al nucli principal. Catalunya, 2003-2004 (%)

Concentració d'ocupats	Risc de pobresa 2003-2004	Distribució de la població 2003-2004	Distribució de la població pobra 2003-2004	Distribució segons permanència a la pobresa			
				Pobres persistents	Surten de la pobresa	Entren a la pobresa	Mai pobres
En parella							
Cap treballa	34,34	3,98	9,61	6,25	2,93	17,38	2,60
Un treballa	19,66	26,86	37,08	30,77	38,77	44,31	27,72
Dos treballen	5,04	48,18	17,05	22,02	29,11	13,77	53,63
Sense parella							
No treballa	35,25	3,13	7,75	8,61	6,45	4,30	1,96
Treballa	22,76	17,84	28,52	32,35	22,73	20,23	14,08
Total	14,24	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Nota: La persona de referència té menys de seixanta-cinc anys i no està jubilada ni és estudiant o bé, en cas d'estar jubilada, té menys de seixanta anys.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Taula 30.

Risc de pobresa persistent, de sortida de la pobresa, d'entrada a la pobresa i de no patir mai pobresa, per concentració de persones ocupades al nucli principal. Catalunya, 2003-2004 (%)

Concentració d'ocupats	Pobresa persistent	Sortida de la pobresa	Entrada a la pobresa	Mai pobresa	Total
En parella					
Cap treballa	12,88	2,79	27,57	56,76	100,00
Un treballa	8,19	4,76	9,07	77,99	100,00
Dos treballen	3,59	2,19	1,73	92,49	100,00
Sense parella					
No treballa	24,17	8,35	9,29	58,19	100,00
Treballa	15,61	5,06	7,50	71,83	100,00
Total	8,01	4,14	6,12	81,73	100,00

Nota: La persona de referència té menys de seixanta-cinc anys i no està jubilada ni és estudiant o bé, en cas d'estar jubilada, té menys de seixanta anys.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Passant ja als resultats segons temps de permanència a la pobresa, s'observa com la pobresa persistent es concentra principalment a les llars on una de les persones al nucli principal treballa (tant si hi ha parella com si no). Amb tot, és a les llars on no hi ha parella i la persona de referència no treballa on el risc de pobresa persistent és més alt, tal i com mostra la taula 30. També val la pena remarcar l'alt risc d'entrada a la pobresa de les llars on al nucli principal hi ha una parella però on cap dels seus membres treballa —que gairebé quintuplica la mitjana del col·lectiu estudiat. Aquest resultat posa en evidència la vulnerabilitat econòmica d'algunes llars i la important rotació dins i fora de la pobresa que es dona davant la pèrdua d'ocupació dels membres del nucli principal.

A la taula 31 presentem el mateix tipus de categorització que la que acabem d'exposar però tenint en compte no només el nombre de persones ocupades al nucli principal, sinó també el tipus de contracte i de jornada laboral. D'acord amb els resultats obtinguts, el risc de pobresa és molt alt quan només hi ha una persona ocupada a la llar, especialment si aquesta treballa a jornada parcial o amb un contracte temporal. Igualment, i com era d'esperar, el risc és extraordinàriament elevat (del 38%) en el cas que ambdós membres del nucli principal de la llar treballin amb un contracte temporal, si bé cal prendre aquest resultat amb molta cura atès que disposem d'un nombre molt reduït d'observacions a la mostra. Amb tot, noteu com gairebé la meitat dels pobres entre la població assalariada viu en llars on només hi ha un ocupat que treballa amb un contracte fix i a jornada completa.

En la mateixa línia, els resultats relatius a duració de la pobresa demostren com pràcticament sis de cada deu pobres persistents a Catalunya entre la població assalariada viuen en una llar on la persona principal treballa amb un contracte fix i a jornada completa, resultat que posa en evidència les dificultats econòmiques d'algunes llars tot i mantenir una relació estable amb el mercat de treball. La resta de pobres persistents es troben entre les llars on hi ha dos ocupats al nucli principal però on un treballa amb un contracte temporal, o bé en llars amb només un ocupat que té un contracte temporal.

En la mateixa línia, de la taula 32 es desprèn l'alt risc d'entrada a la pobresa de les llars on almenys una de les persones al nucli principal treballa amb un contracte temporal.

Taula 31.

Risc de pobresa, distribució del conjunt de la població, de la població pobra i de la població segons temps de permanència a la pobresa, per nombre d'ocupats, tipus de jornada i contracte entre la població assalariada. Catalunya, 2003-2004 (%)

Concentració d'ocupats	Risc de pobresa 2003-2004	Distribució de la població 2003-2004	Distribució de la població pobra 2003-2004	Distribució segons permanència a la pobresa			
				Pobres persistents	Surten de la pobresa	Entren a la pobresa	Mai pobres
Dos ocupats							
1	2,14	26,61	4,51	7,42	7,38	5,15	30,97
2	3,25	5,61	1,45	0,00	0,00	4,09	6,41
3	7,55	11,57	6,93	11,13	11,47	4,00	13,32
4	38,43	2,27	6,91	1,63	1,21	3,28	0,85
5	2,14	6,51	1,11	0,74	0,00	2,85	6,66
Un ocupat							
6	18,51	33,77	49,57	62,21	50,63	43,41	32,13
7	32,35	0,71	1,81	3,69	0,00	0,00	0,47
8	26,96	12,96	27,72	13,18	29,31	37,22	9,19
Total	12,61	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Nota:

Dos ocupats

1. Ambdós amb jornada completa i fixos
2. Ambdós fixos, un amb jornada completa i l'altre amb jornada parcial o intermitent
3. Un fix i amb jornada completa i l'altre amb contracte temporal
4. Ambdós amb contractes temporals (ambdues jornades)
5. La persona de referència, assalariada i la parella, per compte propi

Un ocupat

6. Fix i amb jornada completa
7. Fix i amb jornada parcial
8. Contracte temporal (ambdues jornades)

En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Taula 32.

Risc de pobresa persistent, de sortida de la pobresa, d'entrada a la pobresa i de no patir mai pobresa, per nombre d'ocupats, tipus de jornada i contracte entre la població assalariada. Catalunya, 2003-2004 (%)

Concentració d'ocupats	Pobresa persistent	Sortida de la pobresa	Entrada a la pobresa	Mai pobresa	Total
Dos ocupats					
1	1,83	0,85	1,00	96,32	100,00
2	0,00	0,00	3,81	96,19	100,00
3	5,93	2,87	1,67	89,54	100,00
4	10,54	3,67	16,62	69,17	100,00
5	0,85	0,00	2,56	96,58	100,00
Un ocupat					
6	11,85	4,52	6,47	77,16	100,00
7	38,32	0,00	0,00	61,68	100,00
8	7,66	7,99	16,95	67,40	100,00
Total	6,73	3,15	5,27	84,85	100,00

Nota:

Dos ocupats

1. Ambdós amb jornada completa i fixos
2. Ambdós fixos, un amb jornada completa i l'altre amb jornada parcial o intermitent
3. Un fix i amb jornada completa i l'altre amb contracte temporal
4. Ambdós amb contractes temporals (ambdues jornades)
5. La persona de referència, assalariada i la parella, per compte propi

Un ocupat

6. Fix i amb jornada completa
7. Fix i amb jornada parcial
8. Contracte temporal (ambdues jornades)

En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Pobresa i inactivitat

Un cop analitzat el risc de pobresa segons les característiques de les llars al mercat de treball, estudiem ara quina és la situació de les llars quan la persona de referència està inactiva i segons el tipus de prestació que rep. D'aquesta manera, ens interessem per les llars on la persona de referència rep la pensió de jubilació, d'invalidesa o de

viduïtat. Desafortunadament, la manca de llars a la mostra del PaD que afirmen que reben la prestació del Programa Interdepartamental de Rendes Mínimes d'Inserció (PIRMI) no en permet l'anàlisi.

D'acord amb els resultats obtinguts, que presenta la taula 33, el risc de pobresa més alt entre les persones inactives que reben una pensió el pateixen les persones de referència amb una pensió de viduïtat. Més de quatre de cada deu d'aquestes llars serien pobres. No obstant això, a causa del seu pes poblacional, són les persones amb una pensió de jubilació les que representen la major part dels pobres inactius a Catalunya (el 67%).

Taula 33.

Risc de pobresa, distribució del conjunt de la població, de la població pobra i de la població segons temps de permanència a la pobresa, per tipus de pensió. Catalunya, 2003-2004 (%)

Tipus de prestació	Risc de pobresa 2003-2004	Distribució de la població 2003-2004	Distribució de la població pobra 2003-2004	Distribució segons permanència a la pobresa			
				Pobres persistents	Surten de la pobresa	Entren a la pobresa	Mai pobres
Jubilació	31,24	70,60	66,95	77,68	65,80	55,88	72,17
Viduïtat	44,15	17,72	23,74	16,84	23,46	30,71	13,38
Invalidesa	26,27	11,68	9,31	5,48	10,74	13,40	14,44
Total	32,95	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Igualment, els resultats amb relació al temps de permanència a la pobresa mostren com la gran majoria dels pobres persistents viuen en llars on la persona de referència rep una pensió de jubilació. El risc de pobresa persistent, a més, és el més alt dins del col·lectiu, com mostra la taula 34. Noteu, també, l'elevat risc d'entrada a la pobresa entre les llars on la persona de referència rep una pensió de viduïtat. Juntament amb el menor risc de sortida, condueix a un risc de pobresa persistent, que és sensiblement menor al de pobresa anual però que dobla el del conjunt de la població.

Taula 34.

Risc de pobresa persistent, de sortida de la pobresa, d'entrada a la pobresa i de no patir mai pobresa, per tipus de pensió. Catalunya, 2003-2004 (%)

Tipus de prestació	Pobresa persistent	Sortida de la pobresa	Entrada a la pobresa	Mai pobresa	Total
Jubilació	22,74	8,09	9,68	59,49	100,00
Viduitat	20,40	<i>11,93</i>	22,01	45,65	100,00
Invalidesa	9,36	<i>7,70</i>	<i>13,54</i>	69,41	100,00
Total	20,72	8,70	12,26	58,33	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.
 Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Segons el règim de tinença de l'habitatge

El règim de tinença de l'habitatge és un altre dels factors clau per entendre les situacions de pobresa a Catalunya. Com era d'esperar, el risc de pobresa més alt el pateix el 13,2% de la població catalana que viu en un habitatge de lloguer, com mostra la taula 35. D'acord amb els resultats obtinguts, pràcticament el 35% d'aquestes llars es trobaria en situació de pobresa. En consonància amb la caracterització dels usuaris del parc de lloguers a Europa (vegeu MacLennan, Stephens i Kemp, 1997), una part important dels individus que viuen de lloguer sembla que ho fa per la impossibilitat d'adquirir un habitatge en propietat, ja sigui pel baix nivell de renda o per la impossibilitat d'accedir al mercat de crèdit.

El següent grup amb un risc més alt de pobresa és el de les llars que tenen l'habitatge en propietat sense càrregues pendents: una de cada cinc d'aquestes llars viu en situació de pobresa i representa gairebé el 55% de la població pobra. L'elevada incidència de la pobresa entre els propietaris sense càrregues financeres, que pot semblar sorprenent a primera vista, està motivada per l'edat d'aquests propietaris.⁴⁷ Gran part d'aquests propietaris són persones grans que viuen en habitatges mal adaptats o que no han gaudit d'un manteniment adequat. D'acord amb Trilla (2001), aquesta és una de les

.....
 47. L'edat mitjana dels propietaris sense càrregues és de cinquanta-sis anys, la més elevada de tots els grups.

problemàtiques importants que presenta el parc d'habitatges de propietat a finals dels noranta.

És important recordar que les càrregues financeres vinculades a la propietat d'un habitatge (préstecs i hipoteques) no tenen cap incidència directa sobre la pobresa monetària, ja que aquesta s'estima utilitzant la renda de la llar com a indicador.⁴⁸ Per tant, la importància creixent que tenen les despeses relacionades amb l'habitatge sobre el pressupost de les famílies catalanes, i que ha estat motivada pel ràpid increment dels preus tant de lloguer com de compra que ha tingut lloc en la darrera dècada, no incideix en les taxes de pobresa obtingudes. En particular, l'increment en els costos de l'habitatge no juga cap paper a l'hora d'explicar la menor incidència de la pobresa entre els propietaris que encara estan pagant la hipoteca amb relació als que ja l'han pagat. El pagament de la hipoteca té un efecte molt clar sobre la capacitat de despesa en altres béns i serveis i, per tant, sobre el nivell de vida. Així ho reflecteixen les taxes més altes de privació de les llars amb habitatge en propietat i hipoteca (en comparació

Taula 35.

Risc de pobresa, distribució del conjunt de la població, de la població pobra i de la població segons temps de permanència a la pobresa, per règim de tinença de l'habitatge. Catalunya, 2003-2004 (%)

Règim de tinença habitatge	Risc de pobresa 2003-2004	Distribució de la població 2003-2004	Distribució de la població pobra 2003-2004	Distribució segons permanència a la pobresa			
				Pobres persistents	Surten de la pobresa	Entren a la pobresa	Mai pobres
Propietat 1	21,31	47,15	54,37	49,96	57,54	62,18	45,04
Propietat 2	9,30	35,10	17,66	17,43	20,32	23,17	40,56
Lloguer	34,64	13,23	24,80	30,83	21,25	8,92	9,40
Cessió	12,97	4,52	3,17	1,78	0,89	5,74	4,99
Total	18,50	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Nota: *Propietat 1* es refereix al règim de tinença en propietat sense préstecs ni hipoteques pendents, mentre que *Propietat 2* és el règim de tinença en propietat amb càrregues pendents. En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

48. Cal recordar que el concepte de renda que utilitzem no té en compte els costos de l'habitatge.

de les llars amb habitatge en propietat però sense hipoteca), que es van trobar amb les dades de la primera onada del PaD (vegeu Ayllón, Mercader i Ramos, 2005).

Centrant-nos en els resultats relatius a pobresa dinàmica, s'observa com les llars que viuen de lloguer també són les que mostren més problemes de duració de la pobresa. El 31% dels pobres persistents són llogaters, si bé, com hem dit, aquests representen només el 13% de la població i el 25% de la població pobre. El risc de pobresa persistent entre els llogaters és 2,5 vegades el que experimenta la població en mitjana.

Les llars que viuen en un habitatge de propietat sense càrregues pendents són les que tenen més problemes de rotació dins i fora de la pobresa, com ho demostren unes taxes d'entrada i sortida, en conjunt, superiors a les de la resta de grups. Els resultats els podeu trobar a la taula 36. Això significa que, encara que el risc de permanència a la pobresa d'aquestes llars sigui similar al de la resta de població, la seva probabilitat d'experimentar pobresa (de curta durada) en algun moment del temps és superior al de la població en el seu conjunt.

Finalment, tant les llars que viuen amb un règim de propietat sense càrregues pendents com les que tenen una cessió gratuïta o semigratuïta són les que tenen menys problemes de pobresa i pobresa persistent.

Taula 36.

Risc de pobresa persistent, de sortida de la pobresa, d'entrada a la pobresa i de no patir mai pobresa, per règim de tinença de l'habitatge. Catalunya, 2003-2004 (%)

Règim de tinença	Pobresa persistent	Sortida de la pobresa	Entrada a la pobresa	Mai pobresa	Total
Propietat 1	11,64	5,68	9,63	73,05	100,00
Propietat 2	5,38	2,66	4,75	87,20	100,00
Lloguer	27,71	8,10	5,33	58,86	100,00
Cessió	4,37	0,93	9,36	85,35	100,00
Total	11,01	4,67	7,32	77,00	100,00

Nota: *Propietat 1* es refereix al règim de tinença en propietat sense préstecs ni hipoteques pendents mentre que *Propietat 2* és el règim de tinença en propietat amb càrregues pendents. En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Pobresa i salut

L'estat de salut de les persones de referència de la llar és un altre dels factors que cal considerar en l'anàlisi de les situacions de precarietat econòmica a Catalunya, en tant que la malaltia o discapacitat té conseqüències directes sobre les possibilitats d'incorporació al mercat de treball i, per tant, sobre el nivell de renda de les llars. Això justificaria taxes de pobresa superiors per als individus amb pitjor salut. D'altra banda, sabem que un estat de salut precari representa un impediment per sortir de la situació de pobresa, cosa que motivaria taxes d'entrada a la pobresa i de pobresa persistent superiors entre els que tenen pitjor estat de salut.

D'acord amb aquestes reflexions, la taula 37 mostra com el risc de vulnerabilitat econòmica augmenta de forma preocupant amb l'empitjorament de l'estat de salut de la persona de referència. Quan el cap de la llar diu que gaudeix d'una salut bona (o molt bona), el risc de pobresa de la llar se situa per sota del risc del conjunt de la població, mentre que quan és dolenta (o molt dolenta) el duplica. Tingueu en compte, però, que gairebé sis de cada deu individus a la població catalana que es troben en la pobresa tenen una persona de referència que gaudeix de bona salut.

Taula 37.

Risc de pobresa, distribució del conjunt de la població, de la població pobra i de la població segons temps de permanència a la pobresa, per estat de salut de la persona de referència. Catalunya, 2003-2004 (%)

Estat de salut	Risc de pobresa 2003-2004	Distribució de la població 2003-2004	Distribució de la població pobra 2003-2004	Distribució segons permanència a la pobresa			
				Pobres persistents	Surten de la pobresa	Entren a la pobresa	Mai pobres
Bo	13,77	72,21	57,06	56,39	70,12	63,89	76,86
Regular	23,88	22,76	31,20	32,08	24,65	26,47	19,50
Dolent	40,69	5,03	11,74	11,53	5,23	9,64	3,64
Total	18,50	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Pel que fa als resultats relatius a pobresa dinàmica de la taula 38, noteu l'alt risc de pobresa persistent entre les persones que no tenen una bona salut i, especialment, l'alt risc d'entrada a la pobresa, que posa de manifest l'estret lligam entre malaltia o discapacitat i precarietat econòmica i que ressaltàvem al començament de l'apartat.

Taula 38.

Risc de pobresa persistent, de sortida de la pobresa, d'entrada a la pobresa i de no patir mai pobresa, per estat de salut de la persona de referència. Catalunya, 2003-2004 (%)

Estat de salut	Pobresa persistent	Sortida de la pobresa	Entrada a la pobresa	Mai pobresa	Total
Bo	8,76	4,06	5,99	81,19	100,00
Regular	16,90	4,84	8,41	69,85	100,00
Dolent	26,17	4,43	<i>13,21</i>	56,18	100,00
Total	11,01	4,67	7,32	77,00	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Com que sabem que l'estat de salut es troba estretament relacionat amb l'edat dels individus, volem descartar la possibilitat que els resultats que associen pobresa amb una salut dolenta estiguin explicats per l'efecte que té l'edat sobre la pobresa. Amb aquest objectiu, a la taula 39 presentem els resultats distingint entre la població de jubilats i la que no ho és. Les estimacions obtingudes confirmen que la relació entre pobresa i estat de salut també es dona entre la població no jubilada, si bé els efectes són més clars entre la gent gran.

Com era d'esperar, la distribució de la població per estat de salut és molt diferent segons l'edat de la persona cap de la llar. Noteu com un nombre molt més important de persones de referència que no són jubilades diu que gaudeixen d'un bon estat de salut, en comparació de la població jubilada. I és aquesta distribució la que determina en bona part els percentatges de la població pobra i la pobra persistent: molt més repartits per estats de salut entre la població jubilada.

Taula 39.

Risc de pobresa, distribució del conjunt de la població, de la població pobra i de la població segons temps de permanència a la pobresa, per estat de salut de la persona de referència i condició de jubilat o no. Catalunya, 2003-2004 (%)

Estat de salut / Jubilació	Risc de pobresa 2003-2004	Distribució de la població 2003-2004	Distribució de la població pobra 2003-2004	Distribució segons permanència a la pobresa			
				Pobres persistents	Surten de la pobresa	Entren a la pobresa	Mai pobres
Jubilat/da							
Bo	28,57	56,19	49,40	44,74	48,91	63,76	58,70
Regular	33,45	34,62	35,63	37,12	48,87	26,81	33,33
Dolent	52,95	9,19	14,96	18,14	2,21	9,43	7,97
No jubilat/da							
Bo	11,38	75,68	60,87	62,87	81,07	63,94	79,51
Regular	20,32	20,19	29,00	29,28	12,13	26,32	17,48
Dolent	34,77	4,13	10,14	7,85	6,79	9,73	3,01
Total	18,50	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Taula 40.

Risc de pobresa persistent, de sortida de la pobresa, d'entrada a la pobresa i de no patir mai pobresa, per estat de salut de la persona de referència i condició de jubilat o no. Catalunya, 2003-2004 (%)

Estat de salut / Jubilació	Pobresa persistent	Sortida de la pobresa	Entrada a la pobresa	Mai pobresa	Total
Jubilat/da					
Bo	18,96	7,37	13,37	60,31	100,00
Regular	24,99	11,69	8,93	54,40	100,00
Dolent	42,28	1,83	10,87	45,01	100,00
No jubilat/da					
Bo	7,22	3,56	4,88	84,34	100,00
Regular	13,75	2,18	8,21	75,85	100,00
Dolent	17,57	5,82	14,47	62,15	100,00
Total	11,01	4,67	7,32	77,00	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

La taula 40 mostra, finalment, els riscos de permanència, d'entrada i de sortida de la pobresa segons l'estat de salut i la condició de jubilat de la població catalana. El risc de permanència és molt superior si la persona de referència és jubilada (com ja havíem observat anteriorment), però és especialment preocupant si té una salut dolenta. Noteu també com entre la població jubilada existeix un risc d'entrada a la pobresa relativament alt, fins i tot quan l'estat de salut de la persona de referència és bo. En canvi, en el cas de les generacions més joves, el risc d'entrada a la pobresa es troba més estretament associat a un estat de salut precari.

Pobresa i immigració

El fenomen de la nova immigració sovint s'associa a problemes de precarietat econòmica i el cas de Catalunya no n'és una excepció, segons les dades de la tercera i quarta onades del PaD. La taula 41 mostra com el risc de pobresa dels immigrants que viuen a Catalunya pràcticament dobla el del conjunt de la població i se situa en el 31,2%.⁴⁹ En la mateixa línia, els immigrants representarien el 7,1% de la població pobra a Catalunya i el 6,8% de la població pobra de forma persistent, si bé només el 4,2% de la població és immigrada, segons les dades del PaD.

Taula 41.

Risc de pobresa, distribució del conjunt de la població, de la població pobra i de la població segons temps de permanència a la pobresa, per condició d'immigrant de la persona de referència. Catalunya, 2003-2004 (%)

Condicció d'immigrant	Risc de pobresa 2003-2004	Distribució de la població 2003-2004	Distribució de la població pobra 2003-2004	Distribució segons permanència a la pobresa			
				Pobres persistents	Surten de la pobresa	Entren a la pobresa	Mai pobres
No immigrant	17,91	95,79	92,90	93,18	92,09	97,63	96,73
Immigrant	31,16	4,21	7,10	6,82	7,91	2,37	3,27
Total	18,50	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

.....
49. La diferència pel que fa al risc de pobresa de la població immigrada respecte a la no immigrada és significativa al 5% de confiança.

En la mateixa línia, la taula 42 mostra com el risc de pobresa persistent per als immigrants es troba per sobre del risc mitjà de la població; amb tot, la mostra en aquest cas és tan reduïda que no permet parlar de diferències estadísticament significatives. A tall descriptiu, noteu també l'alt risc de sortida de la pobresa entre els immigrants, que dóna compte d'una probable rotació important dins i fora de la pobresa d'aquest col·lectiu.

Taula 42.

Risc de pobresa persistent, de sortida de la pobresa, d'entrada a la pobresa i de no patir mai pobresa, per condició d'immigrant de la persona de referència. Catalunya, 2003-2004 (%)

Condició d'immigrant	Pobresa persistent	Sortida de la pobresa	Entrada a la pobresa	Mai pobresa	Total
No immigrant	10,67	4,47	7,43	77,43	100,00
Immigrant	19,69	9,68	4,54	66,08	100,00
Total	11,01	4,67	7,32	77,00	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Més interessants encara són els resultats segons el país de procedència de la població immigrada que mostren les taules 43 i 44. Si entre els immigrants europeus hem de parlar d'una taxa de pobresa que no arriba al 6%, entre els africans o asiàtics el risc se situa entorn del 80%; les diferències són estadísticament significatives. El risc de pobresa és tan alt per als immigrants de l'Àfrica i Àsia que representen pràcticament el 75% de la població pobra immigrada, si bé només el 28,9% dels immigrants a Catalunya procedeix d'aquests continents.

D'acord amb els resultats, a més, la pobresa que experimenten els immigrants de l'Àfrica i Àsia és persistent, com ho demostra un risc de pobresa persistent que se situa en el 82,6%. Noteu, d'altra banda, que, si bé aproximadament un de cada cinc immigrants en la pobresa procedeix de l'Amèrica del Sud, el risc de pobresa persistent per a aquest col·lectiu és relativament baix i se situa en el 7,8%. Aquest resultat

podria estar indicant que si bé els immigrants procedents de l'Amèrica del Sud poden experimentar pobresa en un determinat moment del temps, es tracta més d'un problema transitori que permanent. El que caldria investigar en treballs posteriors és si aquestes diferències es deuen a diferències en el perfil dels immigrants que provenen de diferents regions o si estan motivades per altres factors més vinculats a la regió de procedència. Un exemple pot ser el fet que la llengua o el millor coneixement de les institucions facilitin la integració al mercat de treball als procedents de l'Amèrica del

Taula 43.

Risc de pobresa, distribució del conjunt de la població, de la població pobra i de la població segons temps de permanència a la pobresa, per país d'origen de la persona de referència. Catalunya, 2003-2004 (%)

País d'origen	Risc de pobresa 2003-2004	Distribució de la població 2003-2004	Distribució de la població pobra 2003-2004	Distribució segons permanència a la pobresa			
				Pobres persistents	Surten de la pobresa	Entren a la pobresa	Mai pobres
Europa	<i>5,80</i>	27,98	<i>5,21</i>	<i>6,59</i>	<i>70,68</i>	<i>0,00</i>	34,78
Amèrica del Sud	<i>14,46</i>	43,13	<i>20,01</i>	<i>20,44</i>	<i>18,97</i>	<i>89,03</i>	62,92
Àfrica/Àsia	80,67	28,89	74,78	72,98	<i>10,35</i>	<i>10,97</i>	<i>2,30</i>
Total	19,67	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Taula 44.

Risc de pobresa persistent, de sortida de la pobresa, d'entrada a la pobresa i de no patir mai pobresa, per país d'origen de la persona de referència. Catalunya, 2003-2004 (%)

País d'origen	Pobresa persistent	Sortida de la pobresa	Entrada a la pobresa	Mai pobresa	Total
Europa	<i>4,17</i>	<i>21,99</i>	<i>0,00</i>	73,85	100,00
Amèrica del Sud	<i>7,82</i>	<i>3,57</i>	<i>7,85</i>	80,76	100,00
Àfrica/Àsia	82,64	5,76	2,87	8,73	100,00
Total	19,69	9,68	4,54	66,08	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Sud, ja sigui perquè els proporciona una millor capacitat de comunicació o perquè es dóna una major credibilitat a certs senyals, com ara els títols educatius.

Pobresa i educació

La formació és un element important a l'hora de determinar els salaris dels individus i, per tant, juga un paper clau en la determinació del risc de pobresa. Per acabar, doncs, ens interessem per la relació entre la pobresa i el nivell educatiu de la persona de referència. Com preveu la teoria econòmica —ja sigui des de la vessant de la teoria de capital humà com de la teoria de la senyalització—, la taula 45 mostra com el risc de pobresa de les llars disminueix amb el nivell d'estudis, i és extraordinàriament baix a les llars on la persona de referència té estudis universitaris (del 3,8%). A l'extrem oposat, el risc de pobresa de les llars se situa entorn del 43% quan el cap de la llar no té estudis. Noteu, però, com la gran majoria dels pobres a Catalunya conviuen amb una persona de referència que té estudis primaris.

Taula 45.

Risc de pobresa, distribució del conjunt de la població, de la població pobra i de la població segons temps de permanència a la pobresa, per nivell màxim d'estudis de la persona de referència. Catalunya, 2003-2004 (%)

Nivell d'estudis	Risc de pobresa 2003-2004	Distribució de la població 2003-2004	Distribució de la població pobra 2003-2004	Distribució segons permanència a la pobresa			
				Pobres persistents	Surten de la pobresa	Entren a la pobresa	Mai pobres
Sense estudis	42,78	14,15	32,86	30,17	32,38	31,77	8,14
Primaris	25,17	31,26	42,70	45,14	33,47	45,97	27,62
Secundaris	11,80	30,50	19,54	22,09	26,12	17,38	34,13
Universitaris	3,75	24,08	4,90	2,60	8,03	4,88	30,10
Total	18,50	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Pel que fa a la distribució de la població segons temps de permanència a la pobresa, val la pena destacar com pràcticament el 75% dels pobres persistents a Catalunya viuen en

llars on la persona de referència o no té estudis o només va acabar l'educació primària. La taula 46, d'altra banda, mostra com el risc de pobresa persistent disminueix de forma exponencial amb el nivell educatiu. Noteu també com, entre les persones que no tenen estudis, una de cada dues hauria passat almenys un dels dos anys analitzats en situació de pobresa. Per tant, la manca d'estudis no només fa més probable algun episodi de pobresa, sinó que (fet que és més preocupant) també motiva episodis més llargs en aquest estat de desavantatge econòmic.

Taula 46.

Risc de pobresa persistent, de sortida de la pobresa, d'entrada a la pobresa i de no patir mai pobresa, per nivell màxim d'estudis de la persona de referència. Catalunya, 2003-2004 (%)

Nivell d'estudis	Pobresa persistent	Sortida de la pobresa	Entrada a la pobresa	Mai pobresa	Total
Sense estudis	24,96	11,34	17,42	46,28	100,00
Primaris	16,15	5,07	10,90	67,89	100,00
Secundaris	7,91	3,96	4,13	84,00	100,00
Universitaris	<i>1,20</i>	<i>1,57</i>	<i>1,50</i>	95,73	100,00
Total	11,01	4,67	7,32	77,00	100,00

Nota: En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

Finalment, com que el nivell educatiu dels grups d'edat més jove és substancialment més alt que el de les cohorts més grans, a continuació analitzem la pobresa distingint entre una cohort jove i una de gran. Amb aquest objectiu, hem definit com a cohort jove les persones de referència que tenen menys de quaranta anys i com a cohort gran les que en tenen quaranta o més. Podeu consultar els resultats a la taula 47.

La relació decreixent que observàvem entre risc de pobresa i nivell educatiu es confirma també quan separem els resultats entre les dues cohorts. De tota manera, noteu com les diferències per nivell educatiu en el risc de pobresa són molt més importants en la cohort gran que en la jove. Això es deu al major risc de pobresa de la cohort gran sense estudis i al menor risc de la mateixa cohort amb estudis universitaris. La dife-

Taula 47.

Risc de pobresa, distribució del conjunt de la població, de la població pobra i de la població segons temps de permanència a la pobresa, per nivell màxim d'estudis de la persona de referència i cohort. Catalunya, 2003-2004 (%)

Nivell d'estudis / Cohort	Risc de pobresa 2003-2004	Distribució de la població 2003-2004	Distribució de la població pobra 2003-2004	Distribució segons permanència a la pobresa			
				Pobres persistents	Surten de la pobresa	Entren a la pobresa	Mai pobres
Cohort jove							
Sense estudis	34,81	6,72	15,45	10,54	26,14	12,97	4,00
Primaris	24,93	25,48	41,92	68,60	17,35	38,18	22,03
Secundaris	10,86	39,98	28,65	10,84	43,63	38,57	43,53
Universitaris	7,62	27,81	13,98	10,02	12,89	10,28	30,44
Cohort gran							
Sense estudis	44,10	17,34	38,57	35,01	34,60	37,32	9,71
Primaris	25,24	33,74	42,96	39,36	39,23	48,27	29,75
Secundaris	12,41	26,44	16,55	24,86	19,87	11,13	30,57
Universitaris	1,69	22,48	1,92	0,77	6,30	3,29	29,97
Total	18,50	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Nota: *Cohort jove* representa les persones de referència menors de quaranta anys i *Cohort gran*, els que superen aquesta edat. En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

rència en el risc de pobresa entre els individus sense estudis podria estar motivada pel major nivell formatiu que, malgrat no haver acabat cap cicle, tenen els individus que pertanyen a la cohort més jove. D'altra banda, la diferència observada entre les dues cohorts amb estudis superiors podria estar motivada per diversos factors. En primer lloc, a causa de la relativa escassetat de graduats entre la cohort més gran, a qui un títol universitari assegurava una millor carrera professional. En segon lloc, l'experiència acumulada per la cohort més gran origina rendes més elevades, amb independència del nivell educatiu. Noteu, però, que segons aquest argument hauríem d'esperar riscos de pobresa menors per a la cohort més gran, cosa que clarament no es produeix per als estudis primaris i secundaris. Per tant, si l'experiència juga algun paper a l'hora d'explicar la diferència en el risc de pobresa entre les cohorts amb estudis superiors, aquesta hauria d'obtenir rendiments creixents amb el nivell educatiu. Finalment, un

tercer element que podria ajudar a explicar les diferències en el risc de pobresa entre els que tenen un nivell educatiu més alt està relacionat amb el desajust que sembla que hi ha en el mercat de treball entre l'educació dels treballadors —sobretot els més joves— i les necessitats formatives del lloc de treball que ocupen, fet que motiva salaris més baixos per a les generacions més joves.⁵⁰

Pel que fa als resultats de pobresa dinàmica, que mostra la taula 48, sorprenen dos resultats relacionats amb la cohort jove. En primer lloc, com indiquen les taxes d'entrada i sortida de la pobresa —força elevades—, aquesta situació de desavantatge econòmic

Taula 48.

Risc de pobresa persistent, de sortida de la pobresa, d'entrada a la pobresa i de no patir mai pobresa, per nivell màxim d'estudis de la persona de referència i cohort. Catalunya, 2003-2004 (%)

Nivell d'estudis / Cohort	Pobresa persistent	Sortida de la pobresa	Entrada a la pobresa	Mai pobresa	Total
Cohort jove					
Sense estudis	14,36	20,03	13,48	52,13	100,00
Primaris	21,56	3,07	9,16	66,21	100,00
Secundaris	2,25	5,10	6,12	86,52	100,00
Universitaris	3,17	2,29	2,48	92,06	100,00
Cohort gran					
Sense estudis	26,41	10,15	17,96	45,48	100,00
Primaris	14,57	5,65	11,40	68,37	100,00
Secundaris	10,84	3,37	3,09	82,70	100,00
Universitaris	0,40	1,28	1,10	97,22	100,00
Total	11,01	4,67	7,32	77,00	100,00

Nota: *Cohort jove* representa les persones de referència menors de 40 anys i *Cohort gran*, els que superen aquesta edat. En cursiva, aquells resultats que contenen un nombre inferior a 10 observacions de la mostra.

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005.

50. Les tesis de la sobreeducació en el mercat de treball espanyol estan avalades per diversos estudis. Vegeu, entre altres, Oliver i altres (2002) o García-Serrano i Malo (1996). No obstant això, altres autors com Alba (1993) defensen que aquest «excés educatiu» és més aparent que real, i justifiquen la diferència de salaris per un deteriorament de la qualitat de l'educació.

només persisteix per a menys de la meitat dels joves sense estudis. El que sorprèn és que la taxa de pobresa persistent d'aquest grup sigui inferior a la dels joves amb estudis primaris. En segon lloc, les taxes de pobresa persistent també revelen que l'obtenció d'estudis secundaris representa una garantia contra la pobresa persistent, ja que no més del 3% es troben en aquesta situació. Aquest hauria de ser un argument addicional per exigir als responsables del sistema educatiu una millora en les elevades taxes d'abandonament dels estudis secundaris que presenten tant Espanya com Catalunya amb relació als països del nostre entorn (OCDE, 2007).

CONCLUSIONS

Fa anys que Catalunya creix a un ritme relativament elevat amb relació als països del nostre entorn, i normalment es considera que això és bo per al país, és a dir, per a tothom. No obstant això, per saber qui s'ha beneficiat del creixement econòmic cal fer una fotografia de la distribució de la renda i comparar-la amb fotografies anteriors. Així descobrirem que la desigualtat de la renda no ha canviat des de l'any 2000, com tampoc ho ha fet el percentatge de pobres o la seva situació relativa. Ara bé, el que mai podrem saber comparant les dues fotografies és si aquesta percepció segons la qual res no ha canviat també és compartida pels ciutadans. És a dir, si la manca de canvis en la desigualtat és el resultat del fet que tothom segueix ocupant la mateixa posició en la distribució d'ingressos o, al contrari, és l'efecte de l'intercanvi de posicions de moltes persones. En aquest segon cas, la percepció que res no ha canviat seria només aparent. Si ens fixem en els menys afavorits econòmicament, ens interessarà saber si el mateix percentatge de pobres correspon a les mateixes persones, o si bé algunes de les que a la primera fotografia es trobaven en la pobresa ja no hi són a la segona i, per tant, hi trobem cares noves. Per donar resposta a aquestes qüestions, les fotografies no són suficients: necessitem filmar l'acció o el moviment que es produeix dins de les distribucions. En definitiva, necessitem pel·lícules, i això és precisament el que ens proporcionen les dades longitudinals com el Panel de Desigualtats Socials de Catalunya.

Aquest estudi analitza si la pobresa a Catalunya mostra un caràcter transitori, per dilucidar si els individus que hi cauen se'n poden sortir amb una certa rapidesa o si,

al contrari, és de caràcter persistent —la qual cosa voldria dir que, una vegada dins, costa molt sortir-se'n. I ho ha volgut fer perquè l'estudi de la dinàmica, és a dir, de les transicions i la persistència, ens proporciona informació important per dissenyar la política de lluita contra la pobresa, que no es pot obtenir amb estudis estàtics, de tall transversal.

Com acabem d'apuntar, els resultats obtinguts indiquen que la pobresa s'ha mantingut estable durant els dos anys estudiats, 2003 i 2004, però també amb relació als resultats que disposem per a l'any 2000. Malgrat aquesta aparent estabilitat, l'estudi dels fluxos d'entrada i sortida de la pobresa mostra que dins de la distribució de la renda hi ha hagut força moviment. Un de cada tres pobres ha aconseguit sortir de l'estat de precarietat econòmica —percentatge inferior al trobat per Espanya—, mentre que gairebé un de cada deu individus ha caigut en la pobresa. Això implica que, en els dos anys estudiats, la pobresa ha afectat gairebé una quarta part de la població, la qual representa un grup més ampli que el que ha patit la pobresa en cadascun dels dos anys (un 18,5% de la població). D'aquests, gairebé la meitat s'ha trobat en una situació de desavantatge en els dos anys. En altres paraules, més d'un de cada deu catalans ha patit pobresa persistent. Cal destacar que gran part dels que entren i surten de la pobresa mostren canvis relativament petits en la renda. Quan disposem d'informació per a més anys podrem estudiar si una vegada fora de la pobresa s'hi queden o si, al contrari, hi tornen a caure. Així mateix, podrem saber si els que entren a la pobresa aconsegueixen sortir-ne en períodes subsegüents.

Per poder guiar el disseny de polítiques cal saber quin és el perfil dels catalans que pateixen pobresa persistent, així com les característiques dels que hi entren i dels que en surten. Cal recordar que, sovint, aquests grups no es correspondran amb els col·lectius que es mostren més vulnerables davant la pobresa, és a dir, amb els que tenen riscos de pobresa més grans. Això succeirà sempre que el grup en qüestió tingui un pes poblacional reduït.

Com ja vam concloure en analitzar la pobresa i la privació a Catalunya (vegeu Ayllón, Mercader i Ramos, 2005), els resultats del nostre estudi indiquen que els qui pateixen pobresa persistent a casa nostra no es poden caracteritzar d'una forma senzilla, a

partir d'un únic perfil. Ben al contrari, la persistència en la pobresa és el resultat de múltiples circumstàncies.

Entre els grups més afectats per la pobresa persistent ens trobem amb una de les cares tradicionalment vinculades a la pobresa i associada a la vellesa i a la inactivitat. Les persones jubilades i vídues mostren taxes de pobresa persistent que dupliquen les del conjunt dels catalans, mentre que l'heterogeni grup d'altres inactius⁵¹ pateix taxes tres vegades superiors a la mitjana. Com que el pes poblacional d'aquests col·lectius és important, aquests riscos elevats fan que el jubilats i els inactius representin més de la meitat de la població que pateix pobresa persistent a Catalunya.

Un element comú en aquests col·lectius és la seva dependència del sistema de garantia d'ingressos, tant contributiu com no contributiu. Per tant, les altes taxes de pobresa persistent revelen la insuficiència d'aquestes prestacions (tant de jubilació com de viduïtat o invalidesa) per evitar riscos de pobresa i pobresa persistent importants.

Si la meitat dels pobres persistents estan associats amb la vellesa i la inactivitat, l'altra meitat ho està amb l'activitat; és a dir, amb l'atur però també amb l'ocupació. Pel que fa als aturats, les nostres anàlisis indiquen que novament el sistema de garantia de rendes orientat a aquest col·lectiu és clarament deficient. Els riscos de pobresa, tant anual com persistent, són molt elevats i ho són, sobretot, per als individus que estan aturats els dos anys d'estudi. Entre els ocupats, la presència de només un ocupat a la llar i la persistència en la temporalitat condueixen a problemes de persistència en la pobresa. Més d'una quarta part dels pobres persistents a Catalunya conviuen en llars amb un sol treballador a jornada completa i amb contracte fix. Per tant, el treball ja no només no és una garantia per evitar la pobresa —com ja sabem des de fa uns anys—, sinó que ara podem constatar que tampoc ho és per ajudar a sortir-ne els que ja són pobres, si no és que la llar compta amb dues fonts de renda laboral estable.

Cal destacar també que certes característiques, tant individuals com de la llar, estan relacionades amb la pobresa persistent. El cas més dramàtic és el dels immigrants de

.....
51. Integrat principalment per mestresses de casa, estudiants i rendistes.

procedència africana o asiàtica, que tot i representar una proporció poc significativa de pobres persistents pateixen un risc de pobresa persistent del 83%. La mala salut, sobretot entre la gent gran, també està vinculada amb una gran persistència en la pobresa, així com les llars amb més de cinc membres.

A part de destacar els grups poblacionals més afectats per la pobresa persistent i els que representen una part més important dels pobres persistents, cal aturar-se també en aquells grups que mostren problemes greus de sortida d'aquesta situació. Les dificultats per sortir de la pobresa es manifesten en un risc de pobresa persistent molt elevat amb relació al de pobresa anual. Entre els grups que mostren una major taxa de pobresa persistent relativa trobem nous perfils, com les dones solteres o els llogaters, així com perfils que ja s'han destacat amb anterioritat, com els immigrants, els jubilats —sobretot si viuen en parella i gaudeixen de poca salut— i les mestresses de casa.

Atesa la freqüent associació entre pobresa i dona, potser algun lector se sorprèn en veure que no hi ha cap referència explícita a la dona. I és que la nostra anàlisi posa de manifest que si bé les llars encapçalades per dones tenen riscos de pobresa anual i persistent més grans que aquelles on un home és la persona de referència, els riscos no són més destacables que els de molts altres grups poblacionals. Per tant, el que potser caldria destacar és la necessitat de reorientar l'objectiu de les polítiques de lluita contra la pobresa des de la dona en general cap a certes dones, com les vídues o les solteres.

Els resultats obtinguts en aquest estudi tornen a posar en evidència la necessitat d'una estratègia integral per combatre la pobresa i la seva persistència. Així, hem posat de manifest que calen millors polítiques de garantia de rendes i de rendes mínimes per a tots aquells que no disposen d'un nivell de renda suficient i a qui per motius d'edat, malaltia o d'altres els és difícil canviar substancialment la seva situació. També calen polítiques laborals i familiars que permetin o facilitin la incorporació laboral d'un segon treballador a la llar, així com reformes en el mercat de treball i mesures que promoguin un canvi de cultura empresarial per reduir sensiblement la incidència de la temporalitat. En un altre front, destinat a adquirir una importància creixent en el futur, es troba la necessitat d'articular polítiques d'inserció efectiva dels immigrants, sobretot dels no castellanoparlants.

Bibliografia

ALBA, A. (1993). "Mismatch in the Spanish labor market: Overeducation?", a *Journal of Human Resources*, 28 (2), p. 259-278.

ATKINSON, A. B.; CANTILLON, B.; MARLIER, B. i NOLAN, B. (2002). *Social Indicators: The EU and Social Inclusion*. Oxford: Oxford University Press.

ATKINSON, A. B. (1998). *Poverty in Europe. Yrjö Jahnsson Lectures*. Oxford: Blackwell Publishers.

AYALA, L. i SASTRE, M. (2002). "La medición de la movilidad de ingresos: Enfoques e indicadores", a *Hacienda Pública Española / Revista de Economía Pública*, 162 (3), p. 101-134.

AYALA, L. i SASTRE, M. (2004). "Europe versus the United States: Is There a Trade-Off between Mobility and Inequality?", a *Journal of Income Distribution*, 13.

AYLLÓN, S.; MERCADER, M. i RAMOS, X. (2003). *La pobreza a Catalunya. Pobreza monetària i privació a Catalunya a principis del segle XXI*. Barcelona: Fundació Un Sol Món. Caixa Catalunya.

AYLLÓN, S.; MERCADER, M. i RAMOS, X. (2005). "La pobreza a Catalunya. Pobreza monetària i privació a Catalunya a principis del segle XXI". A FUNDACIÓ JAUME BOFILL (ed.) *Estructura social i desigualtats a Catalunya. Volum II*. Barcelona: Mediterrània i Fundació Jaume Bofill, p. 9-158.

BÁRCENA MARTÍN, E. i COWELL, F. A. (2006). "Static and Dynamic Poverty in Spain, 1993-2000", a *Hacienda Pública Española / Revista de Economía Pública*, 179 (4), p. 51-77.

CANTÓ, O.; DEL RÍO, C. i GRADÍN, C. (2003). "La evolución de la pobreza estática y dinámica en España en el período 1985-1995", a *Hacienda Pública Española / Revista de Economía Pública*, 167 (4), p. 87-119.

COWELL, F. i VICTORIA-FESER, M. P. (1996). "Poverty measurement with contaminated data: A robust approach", a *European Economic Review*, 4, p. 1761-1771.

EFRON, B. i TIBSHIRANI, R. J. (1993). *An Introduction to the Bootstrap*. Nova York: Chapman & Hall.

EUROSTAT (2007). *Living Conditions in Europe, 2000-2005*. Eurostat Pocketbooks. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities.

FIELDS, G. i OK, E. (1999). "The measurement of income mobility: an introduction to the literature", a *Handbook on Income Inequality Measurement*, J. SILBER (ed.), Boston: Kluwer Academic Press.

FIELDS, G. (2007). "Income Mobility", a *ILR Collection Working Papers*, 19. Cornell University.

FOSTER, J.; GREER, J. i THORBECKE, E. (1984). "A class of decomposable poverty measures", a *Econometrica*, 52 (3), p. 761-766.

GARCÍA-SERRANO, C. i MALO, M.A. (1996). "Desajuste educativo y movilidad laboral en España", a *Revista de Economía Aplicada*, 11 (4), p. 105-131.

IDESCAT (2007). *Estadística de distribució personal de la renda i de risc a la pobresa. Ampliació de resultats de l'Enquesta de Condicions de Vida*. Estadística Social. Barcelona: Institut d'Estadística de Catalunya.

MACLENNAN, D.; STEPHENS, M. i KEMP, P. (1997). *La Politique du Logement dans les États membres de l'Union Européenne*. Luxemburg: Parlement Européen, Direcció General d'Estudis.

MASATS, M. (1998). "Desigualtat i pobresa". A GINER, S. *La Societat Catalana*. Barcelona: Institut d'Estadística de Catalunya.

MERCADER, M. i DELICADO, P. (1999). "La dimensió econòmica de la pobresa a Catalunya, 1973-1990". A DIVERSOS AUTORS, *Les Desigualtats Socials a Catalunya*. Col·lecció Polítiques, 24. Barcelona: Mediterrània i Fundació Jaume Bofill, p. 261-311.

MERCADER, M.; RAMOS, X. i AYLLÓN, S. (2005). *Evolució de la pobresa monetària i la desigualtat a Catalunya durant la dècada dels noranta: Una visió comparada amb el conjunt de l'Estat espanyol*. Barcelona: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona.

OCDE (2007). *Education at a Glance*. París: OCDE.

OLIVER, J.; PUJOLAR, D. i col·laboradors (2001). *La Pobresa a Catalunya. Informe 2001*. Barcelona: Fundació Un Sol Món. Caixa Catalunya.

OLIVER, J.; PUJOLAR, D. i col·laboradors (2003). *La Pobresa a Catalunya. Informe 2002*. Barcelona: Fundació Un Sol Món. Caixa Catalunya.

OLIVER, J.; RAYMOND, J. L.; MAÑÉ, F. i SALA, H. (2002). “Educación formal y demanda de cualificación de la mano de obra en España: Una visión a largo plazo”, a *Document d’Economia Industrial*, 14. Barcelona: Centre d’Economia Industrial.

PUGA, D. (2002). “European regional policies in light of recent location theories”, a *Journal of Economic Geography*, 2, p. 373-406.

RAVALLION, M. (1992). *Poverty Comparisons: A Guide to Concepts and Methods*. Washington D. C.: The World Bank.

SEN, A. (1976). “Poverty: An ordinal approach to measurement”, a *Econometrica*, 44 (2), p. 219-231.

SEN, A. (1980). “Equality of what?”. A S. MCMURRIN (ed.). *Tanner Lectures on Human Values*. Cambridge: Cambridge University Press.

SEN, A. (1983). “Poor, relatively speaking”, a *Oxford Economic Papers*, 35, p. 153-169.

SEN, A. (1999). *Commodities and Capabilities*. Oxford: Oxford University Press, Oxford India Paperbacks.

TRILLA, C. (2001). *La política d’habitatge en una perspectiva europea comparada*, Col·lecció Estudis Socials, 9. Barcelona: Fundació La Caixa.

ANNEX 1. ELS ÍNDEXS DE POBRESA

Malgrat que la majoria de la gent només pensi en el percentatge de pobres com a mesura de la pobresa, aquesta mesura quantifica només una de les diferents dimensions de la pobresa. Per estudiar l'estàtica de la pobresa, és a dir, analitzar la pobresa en un moment del temps, utilitzarem diferents índexs que capturen les dimensions més importants de la pobresa (vegeu Ravallion, 1992).

El nostre punt de partida és l'opció que segurament la majoria de nosaltres proposaríem per mesurar la pobresa: la proporció d'individus que tenen una renda per sota del llindar escollit, és a dir, la proporció d'individus pobres a la població. Aquest índex, més conegut en la literatura de mesura de la pobresa pel terme anglès *headcount ratio*, i que anomenarem H , s'expressa formalment com:

$$H = \frac{q}{n}$$

on q representa el nombre total de pobres i n és la mida de la població. Aquest índex ens proporciona una estimació de la **incidència** o l'**abast** de la pobresa i ens permet donar resposta a la pregunta: quants pobres hi ha?

L'índex H té l'avantatge que és un índex senzill però presenta limitacions importants, ja que ignora completament altres aspectes importants de la pobresa, com ara la intensitat i la severitat. En altres paraules, l'índex H és insensible als canvis que experimenten els pobres, sempre que aquests no superin el llindar de la pobresa. Si tots els pobres ho fossin cada vegada més, l'índex H no canviaria, ja que no té en compte en quina mesura són pobres els individus, només considera si aquests ho són o no. Per tant, aquest índex no té en compte la intensitat de la pobresa. Alhora, tampoc no considera la severitat de la pobresa, dimensió que es recull mitjançant la desigualtat que hi ha entre la població pobra.

Una primera manera de recollir la intensitat de la pobresa és avaluar la quantitat de renda que caldria transferir als pobres per tal d'eliminar la seva pobresa. Aquest concepte es coneix amb el nom de *desnivell de la pobresa* o *poverty gap* (PG), i es mesura

com la distància, en termes de renda, que separa els individus pobres del llindar de pobresa, z , on x_i és la renda equivalent de l'individu.

$$PG = \sum_{i=1}^q (z - x_i)$$

Si expressem el *poverty gap* en termes per *capita* i amb relació al llindar de pobresa, obtenim l'*income gap ratio* (IG), que mesura la intensitat amb relació a la població pobra i l'expressa com una proporció del llindar. En altres paraules, mesura la proporció del llindar que, en mitjana, caldria donar a tots els individus pobres per fer-los sortir de la pobresa:

$$IG = \frac{\sum_{i=1}^q (z - x_i)}{qz} = 1 - \frac{\sum_{i=1}^q x_i}{qz} = 1 - \frac{\mu_q}{z}$$

on μ_q representa la renda mitjana equivalent dels individus pobres. El principal problema que presenta aquest índex és que és indiferent a la proporció de pobres que hi ha a la població, tot el contrari del que succeïa amb l'índex H .

Per tal de superar aquesta limitació, els treballs de mesura de la pobresa proposen combinar els dos índexs anteriors en un de nou que es coneix per *IH* o *poverty gap ratio*.

$$IH = \frac{\sum_{i=1}^q (z - x_i)}{nz} = \frac{q}{n} - \frac{\sum_{i=1}^q x_i}{nz} = H \left(1 - \frac{\sum_{i=1}^q x_i}{qz} \right) = H \times I$$

Aquest índex mesura la contribució o aportació, expressada en percentatge del llindar, que, en mitjana, tots els individus de la població haurien de dur a terme per eradicar la pobresa, i és l'índex que hem utilitzat per mesurar la **intensitat** de la pobresa.

Tots aquests índexs segueixen sense tenir en compte un aspecte fonamental de la pobresa: la desigualtat entre els pobres. La desigualtat entre els pobres ens ajuda a determinar la severitat del fenomen. Una economia en què els menys pobres entre els pobres milloren la seva situació a costa dels més pobres, sense que cap no aconsegueixi

sortir de la pobresa, mostra un nivell de severitat més elevat. Per tant, una desigualtat més gran dels recursos entre els pobres ens porta a nivells més elevats de la severitat de la pobresa. Per mesurar la **severitat** de la pobresa utilitzem l'índex següent:

$$S = H [I^2 + (1 - I)^2 CV_q^2]$$

on CV_q és una mesura de desigualtat, el coeficient de variació, entre els pobres.⁵²

Els índexs utilitzats en aquest estudi per mesurar l'abast, la intensitat i la severitat de la pobresa formen part d'una família d'índexs proposada per Foster, Greer i Thorbecke (1984), en què cadascun dels components es caracteritza pel fet que mostra una sensibilitat diferent a la distància entre la renda dels pobres i la renda necessària per sortir d'aquest estat, és a dir, el llindar de la pobresa. Aquesta sensibilitat diferent es recull en el paràmetre α de l'expressió de la família d'índexs $FGT(\alpha)$, que es pot interpretar com un paràmetre d'aversió a la pobresa:

$$FGT(\alpha) = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^q \left[\frac{(z - x_i)}{z} \right]^\alpha, \alpha \geq 0$$

Com més gran és el paràmetre d'aversió a la pobresa, α , més sensible és l'índex a la situació dels més pobres entre els pobres. Per tant, quan tenim valors més grans de α , l'índex atribueix més importància a transferències progressives de renda cap als més pobres. Un paràmetre d'aversió a la pobresa infinit atorgaria valor només al desnivell de la pobresa de l'individu més pobre de la població i, per tant, l'índex només reflectiria la situació d'aquest individu.

Com ja hem esmentat, els índexs $FGT(\alpha)$ amb paràmetres d'aversió a la pobresa iguals a 0, 1 i 2 es corresponen als índexs d'abast (H), intensitat (IH) i severitat (S) utilitzats al llarg d'aquest estudi.

52. Sen (1976) va ser el primer de proposar un índex que considera la desigualtat entre els pobres per mesurar la pobresa. L'índex de Sen té la mateixa formulació que l'índex S , però utilitza el coeficient de Gini, en comptes del quadrat del coeficient de variació, per mesurar la desigualtat entre els pobres. L'avantatge de l'índex S respecte al de Sen és que el primer és descomponible additivament.

ANNEX 2.

LA INFERÈNCIA ESTADÍSTICA DELS ÍNDEXS DE POBRESA

Per obtenir els resultats sobre pobresa que necessitem per analitzar tant l'estàtica com la dinàmica d'aquesta en una població determinada, no disposem d'informació individualitzada per a tots i cadascun dels individus que la componen; només disposem de mostres representatives, extretes mitjançant alguna tècnica de mostreig. Per aquest motiu, els resultats obtinguts a partir de mostres poden no coincidir amb els poblacionals, ja que estan sotmesos a un marge d'error.

Per tant, per interpretar correctament les dades de pobresa que presentem a les taules d'aquest estudi, cal tenir ben present que els canvis en els índexs estimats han de ser prou similars als valors poblacionals perquè puguem estar segurs i, per tant, puguem afirmar que la variació observada no es deu a les característiques pròpies de les mostres utilitzades, sinó que reflecteix resultats poblacionals. En altres paraules, abans d'extreure qualsevol conclusió hem de conèixer les propietats mostrals dels índexs utilitzats i acompanyar les estimacions d'una anàlisi d'inferència que ens permeti conèixer en quina mesura aquestes estimacions són estadísticament significatives, és a dir, si són pròximes al veritable valor de l'índex. Aquesta anàlisi es fa mitjançant la construcció d'interval·ls de confiança i tests d'hipòtesi adequats.

En particular, per mesurar la significativitat estadística dels diferents índexs de pobresa fem contrastos d'igualtat de proporcions per a una població en dos moments diferents. Aquests contrastos es basen en resultats de normalitat asimptòtica i en càlculs de mitjanes i variàncies ponderades. En canvi, en el cas dels índexs de desigualtat estimem, en primer lloc, interval·ls de confiança del 95%, mitjançant l'aplicació de tècniques *bootstrap*, i tot seguit, fem contrastos estàndard d'igualtat de mitjanes a través de tests *t* simples. Aquests tests ens permeten contrastar si hi ha o no igualtat entre els índexs de desigualtat estimats per a diferents anys i mostres i, per tant, ens permeten conèixer la significativitat estadística de l'evolució de la desigualtat.

El *bootstrap* és una tècnica basada en el remostreig amb reemplaçament (vegeu Efron i Tibshirani, 1993). D'una mostra aleatòria $Z = (z_1, z_2, \dots, z_n)$ s'obtenen B mostres

bootstrap $Z^* = Z^*_1, Z^*_2, \dots, Z^*_B$, de tal manera que cada mostra *bootstrap* $Z^* = (z^*_1, z^*_2, \dots, z^*_n)$ és una mostra aleatòria amb reemplaçament de mida n de la distribució original Z . A continuació, es procedeix a estimar l'estadístic o índex d'interès, Π , per a cadascuna de les mostres generades mitjançant *bootstrap* $\Pi(Z^*_1), \Pi(Z^*_2), \dots, \Pi(Z^*_B)$. L'estimador fet per via *bootstrap* de l'error estàndard, \hat{se}_B , s'obté com la desviació estàndard de les rèpliques d'aquestes estimacions de l'índex d'interès fetes sobre les mostres que provenen del *bootstrap*.

$$\hat{se}_B = \left\{ \frac{1}{B-1} \sum_{b=1}^B \left[\Pi(Z^*_b) - \sum_{b=1}^B \Pi(Z^*_b) / B \right]^2 \right\}^{1/2}$$

Un exemple ens ajudarà a entendre la rellevància de la inferència estadística, ja que ens condueix a conclusions diferents de les que derivariem dels estimadors puntuals dels índexs de pobresa o desigualtat. Encara que el valor estimat dels índexs d'abast de la pobresa a Catalunya per al 1999 i el 2000 ens portaria a concloure, de manera prematura i equivocada, que la incidència de la pobresa s'ha incrementat, un contrast amb la significativitat estadística d'aquesta diferència ens revela que no és estadísticament significativa i que, per tant, la diferència trobada no es pot extrapolar al conjunt de la població de Catalunya.

ANNEX 3.

LA PROBLEMÀTICA DE LA MANCA DE RESPOSTA A LA VARIABLE D'INGRESSOS I DE LA FALTA DE PARTICIPACIÓ CONSECUTIVA DE LES LLARS AL PAD

Com comentàvem a l'apartat sobre les transicions dins i fora de la pobresa d'aquest treball, la manca d'informació relativa als ingressos i la no participació consecutiva en el panel d'algunes de les llars a la mostra fa que el risc de pobresa per a l'any 2003 i 2004 que estimem a partir de les dades longitudinals es trobi lleugerament per sota del risc obtingut en l'anàlisi estàtica. Les taules 49 i 50 mostren la importància de la informació *missing* per a l'any 2004 i 2003, respectivament. Noteu, d'una banda, com per exemple a la taula 49 un 13,40% de llars no pobres i un 4,79% de les pobres l'any 2003 desapareixen de la nostra anàlisi l'any 2004. Per tant, aquestes llars contribueixen a l'estimació del risc de pobresa estàtica de l'any 2003 però no entren en el càlcul del risc de pobresa de l'any 2004 ni en les estimacions de pobresa persistent. D'altra banda, val la pena tenir en compte també com el risc de pobresa canvia segons a quin any es refereixen els pesos poblacionals utilitzats.⁵³ Sens dubte, les dades del PaD es troben afectades per un procés de selecció de la mostra que caldrà resoldre en futurs treballs, especialment amb la utilització d'un nombre més important d'onades.

Taula 49.

Percentatge de llars segons període de permanència a la pobresa a Catalunya (2003-2004) considerant les observacions *missing* de 2004

	Freqüència	Freqüència acumulada
Pobre el 2003 i el 2004	9,01	9,01
Pobre només el 2003	4,61	13,62
Pobre només el 2004	6,11	19,73
Mai pobre	62,08	81,81
No pobre, <i>missing</i>	13,40	95,21
Pobre, <i>missing</i>	4,79	100,00
Total	100,00	-

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005. Els pesos utilitzats són els corresponents a l'any 2003.

53. En la nostra anàlisi, hem optat per utilitzar els pesos més recents, o sigui, els de l'any 2004.

Taula 50.

Percentatge de llars segons període de permanència a la pobresa a Catalunya (2003-2004) considerant les observacions *missing* de 2003

	Freqüència	Freqüència acumulada
Pobre el 2003 i el 2004	9,80	9,80
Pobre només el 2003	4,16	13,96
Pobre només el 2004	6,52	20,48
Mai pobre	68,54	89,02
<i>Missing</i> , no pobre	8,78	97,80
<i>Missing</i> , pobre	2,20	100,00
Total	100,00	-

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD. Tercera onada, 2004, i quarta onada, 2005. Els pesos utilitzats són els corresponents a l'any 2004.

ANNEX 4.

LA CONSTRUCCIÓ DELS GRUPS POBLACIONALS

A. Característiques demogràfiques

Grups d'edat: edat de tots els individus de la llar calculada a partir de la data de naixement i del dia de l'entrevista. Es distingeix entre els menors de 16 anys, els joves a partir dels 16 anys i fins a 29 anys, els intervals d'edat entre 30 i 49, entre 50 i 64, i a partir de 65 anys.

Sexe i estat civil: només es consideren aquestes característiques per a la persona de referència. Amb relació a la variable estat civil, es distingeix entre casats/des, solters/res, separats/des legalment o divorciats/des i vidus/es.

Tipus de família: es considera l'edat de la persona de referència i la presència d'altres membres a la llar —distingint entre parella, nens, joves i altres adults. Es té en compte la variable parentiu per identificar la parella, i l'edat dels membres per separar els nens dels joves i dels altres adults.

Grandària de la llar: nombre de membres a la llar. Es consideren totes les llars de sis membres o més, conjuntament.⁵⁴

B. Mercat de treball

Relació amb l'activitat econòmica habitual de la persona de referència:

Treballador: es considera que una persona treballa quan declara que treballa a jornada completa, a temps parcial o de forma variable i intermitent respecte a la jornada.

54. No es tenen en compte els membres de la llar que no hi viuen però que en podrien dependre econòmicament, com ara avis que estan en una residència per a gent gran o fills que estudien fora de la ciutat on viuen els pares.

Aturat: declara que no treballa però que busca feina —sigui aquesta la primera feina o no.

Invalidesa permanent: la persona de referència diu que té una invalidesa laboral.

Altres inactius: inclou les categories mestressa de casa o s'ocupa de les tasques de la llar, estudiant, rendista o altres situacions d'inactivitat.

Segons la situació laboral de la persona de referència:

Treballador per compte d'altri: agrupa assalariat, ajuda familiar, arrendatari o masover.

Treballador per compte propi: inclou empresari, autònom, professional, cooperativista o treballador d'una SAL o d'una SLL.

Segons la concentració de l'ocupació dins del nucli familiar: només es té en compte el treball de la persona de referència i de la seva eventual parella, i s'utilitza la informació anterior referent a la situació laboral.

Segons el tipus de contracte i jornada de la població assalariada (de nou tenint en compte només la persona de referència i la seva eventual parella):

Fix: si l'individu diu que és funcionari o que té un contracte indefinit.

Temporal: contractes de pràctiques, d'aprenentatge, d'obra i servei, d'interinitat o eventuais, entre altres.

Jornada completa

Jornada parcial: parcial, variable o intermitent.

C. Inactivitat

Tipus de prestació:

Pensió de jubilació

Pensió d'invalidesa

Pensió de viduïtat

D. Règim de tinença de l'habitatge

La informació del PaD ha estat resumida en les categories següents

En propietat sense préstecs ni hipoteques: inclou propietat totalment pagada, propietat per herència o donació total de l'habitatge, propietat per herència o donació parcial de l'habitatge i altres tipus de propietat.

En propietat amb préstecs o hipoteques: propietat amb pagaments pendents (hipoteca).

Lloguer: inclou lloguer amb contracte a terminis, lloguer amb contracte indefinit, Subarrendament i altres tipus de lloguer.

Cessió semigratuïta o gratuïta : agrupa cedit semigratuïtament, cedit gratuïtament per un familiar que no viu a la llar, cedit gratuïtament per l'empresa on treballa un membre de la llar, cedit gratuïtament per algun organisme o institució i altres tipus de cessió gratuïta.

E. Estat de salut

La persona de referència té alguna discapacitat: es considera que la persona de referència té alguna discapacitat si a la fitxa familiar s'hi fa constar que té una discapacitat física sensorial, física motriu, psíquica, una malaltia mental o altres.

La percepció subjectiva de l'estat de salut de la persona de referència: les cinc categories que consten al PaD s'agrupen en tres: salut molt bona i salut bona, d'una banda, salut regular, de l'altra i, finalment, salut dolenta i salut molt dolenta. La mateixa anàlisi es fa tenint en compte la condició de jubilat de la persona de referència.

F. Immigració

Segons la condició d'immigrant de la persona de referència: es consideren immigrants tots els individus que fan constar un país de naixement diferent de l'Estat espanyol.

Segons l'origen de la població immigrada⁵⁵:

Europa: inclou estats membre de la Unió Europea i de la resta del continent europeu.

Àfrica, Àsia, Amèrica Central o del Sud

G. Estudis

Segons el nivell d'estudis aconseguït per la persona de referència:

Sense estudis: inclou les categories no sap llegir ni escriure, no ha cursat estudis però sap llegir i escriure i primària incompleta (certificat d'escolaritat).

Estudis primaris: agrupa primària completa (graduat escolar), comerç o estudis mercantils (graduat escolar) i EGB o batxillerat elemental (graduat escolar).

Estudis secundaris: FP1 o oficial industrial, FP2 o pèrit mercantil o mestre industrial, BUP o batxillerat superior, COU, educació secundària obligatòria (ESO), cicles formatius de grau mitjà, cicles formatius de grau superior i batxillerat postobligatori LOGSE.

Estudis superiors: diplomatura universitària, arquitectura o enginyeria tècnica; llicenciatura universitària, arquitectura o enginyeria; i doctorat, estudis de postgrau, màster, MIR o similar.

Segons el nivell d'estudis i el grup d'edat:

S'agrupen els individus segons si pertanyen a un grup d'edat jove (tenen menys de quaranta anys) o un grup d'edat gran (quaranta anys o més).

55. No hi ha observacions ni d' Austràlia ni de l' Amèrica del Nord.